

KULTÚRA

ROČNÍK XVI. – č. 4

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

20. FEBRUÁRA 2013

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Snímka: Ján Motulko

Pred úvahami o slove rodina treba naznačiť, v akom mechanizme jestvujú slová, aké sú medzi nimi súvislosti, ako človekovi slúžia a čo ich podstata odkrýva.

Slová základnej slovnéj zásoby, základná slovná lexika, odkrýva cez svoje významy a formy poznanie nositeľov jazyka o svete, živote a skúsenostiach človeka, ako sa zbierali a ukládali počas stáročí, o jeho bytí v prírode a spoločnosti, o poznaní a o jeho životnej filozofii.

Platnosť slov (pomenovaní) a ich komunikačná použiteľnosť vyplýva z ich vzájomných formálnych a obsahových súvislostí: A reflektuje B a B reflektuje A, A jestvuje, lebo je v usporiadanom celku, napríklad v celku abecedy. Jednotlivina závisí od celku a celok je množina jednotlivín. Jednotliviny odkrývajú podstatu, ktorá je poznateľná v celku - z neho vyplýva. V celku - v prípade slov v sémantickom a gramatickom celku čiže v slovných súvislostiach - je uložená a odkrýva sa spoločenská skúsenosť a spoločenské poznanie, ktoré sa jazykom udržiava a z pokolenia na pokolenie i odovzdáva. Tak je to aj v prípade slova rodina.

Rodina a čo s ňou súvisí

Napríklad slovenské slovo rodina je sémanticky i svojou formou v jednoznačnom vzťahu k podstate pomenovanej skutočnosti: jeho podstata sa vo vzťahu k označovanej sku-

ÁBEL KRÁČ

točnosti odkrýva v slove rod, ktoré je aj jeho jazykovým koreňom. Cezeň je vo vzťahu s mnohými odvodenými slovami ako napr. rodiť, zrodiť, zrod, porodiť, pôrod, narodiť, odrodiť, odroda, úroda, rodokmeň, rodolub... V tom sa odkrýva podstata významu (zmyslu) slovného základu rod. Slovo rodina je však svojím obsahom a zmyslom blízke aj k slovám vznik, (v slovesnom tvare k vzniknúť) a potom

vo vzdialenejšom vzťahu aj k slovesu splodiť s jeho slovným koreňom plod, teda výsledok, pokračovanie i výrastok.

Je tu však aj ďalšia významná súvislosť: Pre člena rodiny, ktorý je od svojej rodiny vzdialený, je preňho jeho rodina domovom, vzdialeným priestorom spoločného rodinného bytia, hniezdo, v ktorom býva rodina. Odvodené slovo domov je obsahovo výrazne chudobnejšie, svojím rozsahom však omnoho širšie: vzťahuje sa na všetky domy všetkých rodín, už to nie je jeden dom, sú to všetky domy všetkých rodín.

(Pokračovanie na 4. strane)

Zvláštna sme my krajina. Zavše sa pristihnem pri pocite, že vlastne svoju rodnú zem a vlastný národ nepoznávam, hoci som to tu poprechodil krížomkrážom. Za komunizmu som mal pocit, že každý vedel, o čo ide, hral svoju rolu na javisku sveta len tak, aby sa nepovedalo, veď, že je to iba fraška, a doma si žil svoj autentický život.

Naostatok sme vyšli do ulíc a štrngotali kľúčami v presvedčení, že od toho zvuku padá Berlínsky múr. Ani vo sne nám nenašlo, že to niekto dávno rozhodol za nás, len nám doprial aspoň chvíľu radosť sa z ilúzií o lepšom a spravodlivejšom svete. Nik

Čo dodat'

TEODOR KRIŽKA

ani netušil, že táto zábava nás príde tak draho, že splatíme dodatočnému víťazovi reparácie nielen za vojny minulé, ale ešte aj za tie budúce.

Potom sme v eufórii zo slobody volili tak po jánošíkovsky - od buka do buka.

Ešteže politici využili príležitosť chvíľkovej nepozornosti svetového hegemóna a dosiahli vytúžený cieľ Slovákov - mať svoj štát...

Ale štát je tiež iba nádoba, ktorú treba naplniť čírym obsahom a dobre si ju strážiť - nielen aby do nej nesadal prach a nekakali muchy, ale aby sa jej nezmocnili iní. Lebo veru, kam sa človek pozrie, všade má viac ako pocit, že národy si neriadia svoje osudy, ako by si mysleli, ale že ich vlády pracujú ako hodinky v úplne iných službách.

A čo naše národy? Pozerajú sa na to všetko ako teľa na maľované vráta. Vytešujú sa, koľko tých vrát zrazu je, jedny krajšie ako druhé, len netušia, že každými vstupujú do tej istej sály - na jatky. Prestupujú pred nimi z nohy na nohu, netrpezlivo vyčkávajú, z ktorýchže to vrát príde nakoniec tá vytúžená záchrana, ale v každých sa iba stráca časť poctivých ilúzií a s nimi u jedných záujem o veci verejné - veď čo, politika je panské huncútstvo, u druhých naopak, rastie chuť niekomu rozbiť hubu.

Jedni rečnia o demokracii a slobode, aká sa nám snívala za čias totality, no v skutočnosti vyprchala z porážkou protivníka a nemá chuť rozpamätat' sa sama na seba, iní by najradšej otočili koleso dejín späť zabúdajúc, že režim, v ktorom žili, im bol vnútený a jeho cieľom bolo držať nás pekne ďaleko od rozvoja a prosperity.

A do toho nám zo všetkých strán hustia do hláv, že najviac ukrivdené sú sexuálne menšiny, ba v Španielsku už čoskoro vyhlásia prvé mesto LGBT na svete, teda novú Sodomu a Gomoru.

Eúto mi je tých, ktorým pripadne úloha svet opäť po troche dávať dokopy.

www.kultura-fb.sk

*Ked' sa za-
vršila
„ost-
blocková“ séria ľudových
povstanií, ktorých ľudovosť
vznikla cestou z ústredia
KGB do centrál tajných slu-
žieb v satelitných štátoch tá-
bora mieru, nikomu by ani
vo sne nenapadlo, že slovan-
ský sen o mocnom ruskom
dubisku na východe do štvrt-
storočia vstane z mŕtvych.
Pojem „Rusko“ bol doko-
nale zdiskreditovaný. Čo sa
však zdalo nemožné roku
1989, to sa dnes podobá na
realitu.*

Pojem Rusko po Stalinovej smrti liberáli, neomarxisti a sionisti účelovo uprednostňovali pred pojmom „Sovietsky zväz“, hoci sa nad dovtedy rozplývali, aby sa ukázalo, že s dobrým ateistickým, internacionálnym a prisionistickým Sovietskym zväzom sa stalo niečo nepekné. Odrazu to bolo zase temné Rusko. Keď maršal Žukov odstúpil Beriju a jeho kamarátov od válova a postavil k múru, armáda, onen fackovací panák tajných služieb, ktorý bol ešte roku 1947 naháňaný Malenkovom za nacionalistickú úchyľku, sa dostala k moci. Vtedy vznikol kult Červenej armády, spustil sa sovietsky vlastenecký verklík a tajné služby stratili neobmedzenú moc. Zároveň sa Sovietsky zväz postavil na stranu protizraelských síl. Daromná bola všetka sovietska propaganda, zaklínanie sa internacionalizmom, zbytoční boli všetci židia vo funkciách KGB či Politbyra, pre Západ to bolo to staré, imperiálne a pogromistické Rusko. A tak všetky intervencie sovietskej armády boli pripisované tomu starému Rusku, akoby v Moskve sedeli na tróne pravoslávni Romanovci, a nie derivát medzinárodnej bandy, ktorá sa roku 1917 dostala v Rusku k moci. Odrazu boli zabudnutí Radek, Apfelbaum, Kaganovič, Trockij-Bronštejn, Dzeržinskij, Šmit i tisíce ďalších, a z boľševickej revolúcie sa na stránkach západných novin i vedeckých prác stal výron úsilia tupého a neohrabaného ruského mužíka. Maďari verili, že ich obsadilo Rusko a azda aj tomu, že Andropov, ktorý riadil maďarskú operáciu, je Rus. V Československu po roku 1968 všetci vedeli, že ich obsadili „Rusáci“, a nie Sovietsi. No a v Poľsku to nebolo, vzhľadom na minulosť, ani treba hovoriť.

Skrátka, za 30 rokov sa podarilo všetkým presvedčiť, že im ide Rus po krku a že dobrá komunistická revolúcia bola zradená.

Bolo vám to zvláštne impérium, ten rusko-sovietsky zväz, najzvláštnejšie v ľudských dejinách. Nikdy takého nebolo. Ostatné impéria sa zakladali na tom, že centrum impéria bolo bohaté a chudobné boli okupované provincie či kolónie. A hľa, odrazu tu bolo impérium nového typu: okupovaní ukazujú prstom na okupantov, aká je to len žobrota! Nemali ešte ani len tie džinsy, prosím vás, a kvôli pančuchám boli ochotní predať vlastnú rodinu. Ruská báryšňa asfaltovala cesty a búchala v bani zbijačkou do štrov, až to iskrilo, a nemala ani poriadnu podprsenku. No v týraných sateli-

toch sa žilo tak, že keď Rus, príslušník domnelého vládnuceho etnika, prišiel do obchodu v Bratislave, tak sa rozplakal.

Vskutku dobre si to ten Rus zariadil v tom „svojom“ impériu. Skrátka, ruský nacionalista a pogromista nás držal pod krkom, dalo by sa povedať.

Takže keď prišiel rok 1989, „Rusák“ to mal zrátané. Pevne sa verilo, že to Rus vymyslel komunizmus, ba čo, ešte ho aj dobabral a všade exportoval. Povedať v tom roku niečo dobré o Rusoch pôsobilo dojmom dejinnej i men-

môže Matka Zem vôbec nosiť na svojom zelenom tele takú hniadu, takú voš, akou je Rusko!?

Ale sú aj iní. Predstavte si - v 21. storočí! Rôzni tmári a spiatočníci, pisatelia všelijakých obskurných blogov, všelijakých zločinných dielní, kde sa hoblujú pasce proti pokroku a tolerancii. Zahnaní do kúta stráznymi kopovmi liberalizmu a tolerancie poškuľujú na ruského medveďa a veselo sa zabávajú. A odrazu ten starý huňáč spod Uralu nevyzerá tak zle, však? Hlavne, nemôžu ho oslobodiť pomocou bombardovacej letky ako Líbyu alebo rozvracať pomocou nájomných

K mocnému tomu dubisku...

tálnej zaostalosti. Všetci sa rozplývali nad červenajúcimi sa zoramami zo Západu a slovenský bača nemohol byť viac poníženejší ako vtedy, keď mu český politik Kalvoda oznámil, že: „Západ se končí na řece Moravě.“ Tým bolo povedané všetko. Ďalej už bola len rusko-tatárska lesostep a jej apendix - Balkán...

Prešlo však dvadsaťštyri rokov, a všetko je inak. Ruský mužik má k ľavicovým a pokrokovým trendom akosi ďalej ako západný kulturtreger. Kým neomarxizmus a jeho zásterky maširujú víťazne Západom, zatiaľ súdružky z malebnej skupiny „Vzbura ženských pohlavných orgánov“ (Pussy riot) sedia v base, moskovský patriarcha sa vrta v živote národa a ruský parlament prijíma zákony, ktoré musia každého pokrokového ľavicovo-liberálneho súdruha uvrhnúť do mrákot: Ruský parlament prijal zákon zakazujúci propagáciu homosexuality medzi mladistvými!

Toho západného kriku! Toho zdesenia!

Povážte, v 21. storočí! No toto! Človek sa zaiste musí opýtať, ako

bánd ako Sýriu. Pre tvorcov Nového svetového poriadku a Jedinéj globálnej republiky zaiste ťažko stráviteľná porcia. A preto všakovakí lóžiari nelenia a protestujú, udeľujú ceny, píšu demarše, skrátka naplno beží bežná prevádzka v boji proti tmárstvu. Lenže účinok sa nedostavuje. Ruský medveď, bez internacionálnej úderky v kožuchu, o revolúciu, či je oranžová, či priam dúhová, nejaví záujem.

Nevieme, aký efekt chce pokrokový Západ dosiahnuť svojou implementáciou všetkých úchyliiek do zákonníkov, ale každopádne sa mu už jeden podaril: v očiach všetkých konzervatívne orientovaných (mám na mysli skutočne konzervatívne orientovaných) ľudí v EÚ sa z Ruska stáva symbol normálnosti v záplave degenerácie. V prípade, že sa bude Rusko uberať naznačeným smerom a Západ zasa svojim, taktiež už viac než dostatočne naznačeným, niet pochyb, že táto väzba na Rusko, žiaľ, jedinou skutočnou baštu konzervatívnych náboženských a morálnych hodnôt, sa bude prehlbovať.

Pre katolíckeho kresťana to rozhodne nie je príjemná pilulka. Táto medicína má pre neho trpkú príchut'

sklamania zo západného sveta, o ktorom veril, že je oporou tradičných hodnôt v protiklade ku komunizmu. Teraz mu už zostáva iba siahnuť po Spenglerovi, aby si uňho dohľadal možné vyústenia týchto ošemetných dejov.

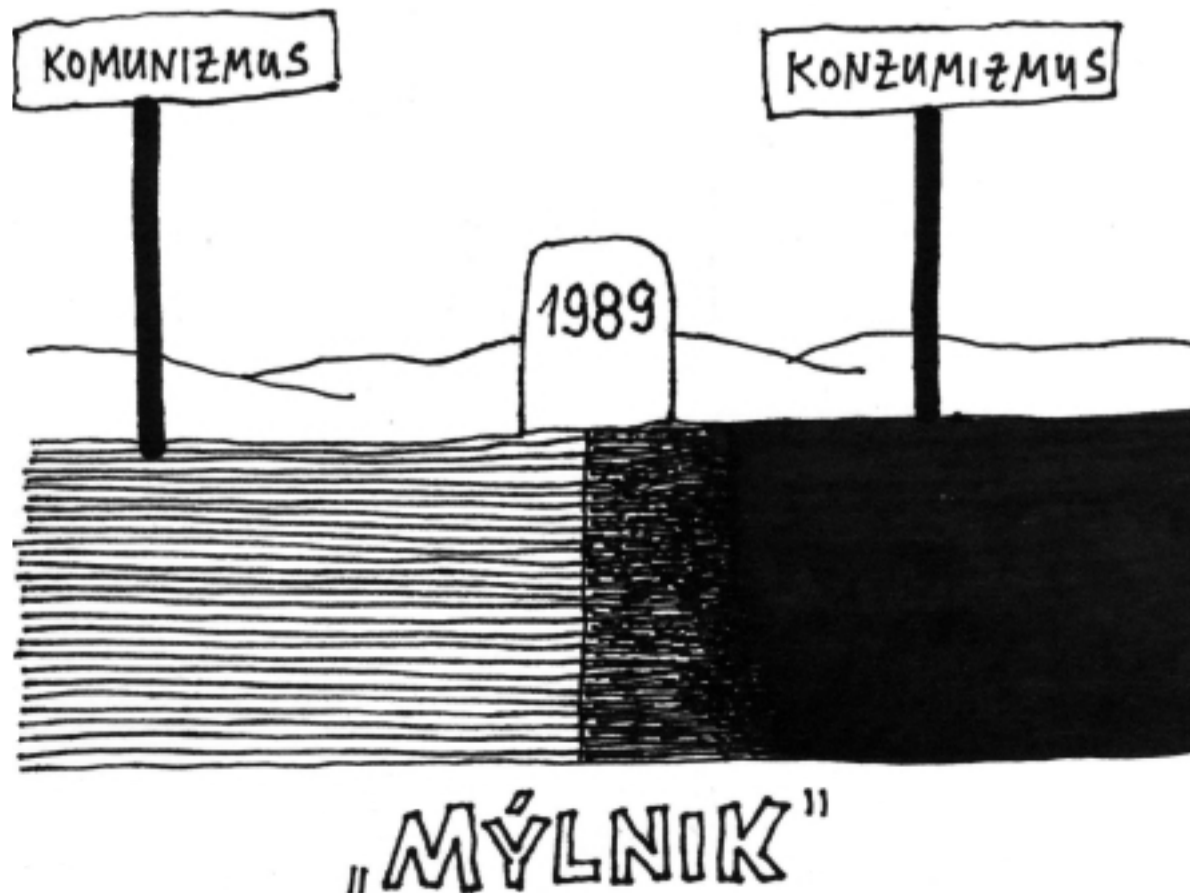
Sebavedomie schizmatikov z Východu bude určite hustnúť a narastať. Veď čím by sme im mohli ešte imponovať? Čo im môžeme ponúknuť ako Európania, ale aj ako príslušníci katolíckej Cirkvi? Veľmi málo... Zo strany spoločenskej im môžeme ponúknuť sodomiu v tej či onej podobe, kult detského tyrana, feministické táraniny, bezbrehy multikulturalizmus, záľubu vo všetkom izraelskom a ďalšie podobné klenoty európskej šperkovníce. O to však ruský medveď evidentne nejaví záujem. No a čo mu môžeme dať zo strany cirkevnej? Modernizmus, ekumenizmus, demokratizáciu Cirkvi, popieranie dogiem? Alebo mu môžeme navrhnúť, nech nahradí liturgiu sv. Jána Zlatoústeho nejakou gitarovo-balónikovou omšou vo valentínskom štýle. Obávam sa však, že o to bude mať záujem ešte menší.

Rus nás vysmeje. Jeho pomsta je dokonalá. Importovaného boľševizmu sa zbavil a poslal ho späť na Západ, aj bez zapečateného vagóna s Leninom. Jeho mesianistickému snu o Treťom Ríme začína hrať všetko do kariet. Nad prvým Rímom, ktorý bude mať, zdá sa, čoskoro toľko mešit ako druhý Rím (Istanbul), sa môže len uskrňať.

Takže to nakoniec vyzerá na opretie sa o to mocné kollárovske dubisko. Môžeme škripať zubami, môžeme plakať nad situáciou, v ktorej sme sa ocitli, ale to je asi tak všetko. Keď si budeme musieť vybrať medzi fešáckym homosexuálnym učiteľom, usmievajúcim sa na naše detičky, a schizmatickým „rusákom“, tak si vyberieme „rusáka.“ Pretože časy, keď katolíci mohli písať súcitné články o zdemolovaných pravoslávnych kostoloch a o neschopných schizmatikoch, sú preč.

Neschopní sme teraz my a z našich kostolov sú mešity.

BRANISLAV MICHALKA

Mráz prichádza zo SME

Právim k ľuďom, ktorý prežili väčšinu svojho produktívneho veku v zločineckom komunistickom režime. Preto som veľmi citlivý na to, keď sa v masmédiách objavujú výroky a konštrukcie, ktoré silne evokujú totalitné praktiky.

Skúsme sa pozrieť napríklad, ako pars pro toto, na jeden článok v silne aktivistickom prisionistickom denníku SME.

V tomto článku ide o personálnu otázku obsadenia postu riaditeľa Ústavu pamäti národa. Jedným z kandidátov na túto funkciu bol aj nominant SMER-u Juraj Kalina, ktorého vehementne pretláča tento denník. Použitie minulého času je v danom prípade na mieste, lebo SMER nakoniec kandidatúru Kalinu stiahol.

O tomto bývalom kandidátovi sa v článku píše: „Keď som sa dozvedel, že Ficova strana navrhla na post šéfa ÚPN Juraja Kalinu, bol som trochu v rozpakoch. Poznám ho totiž ako slušného a rozhladeného človeka, ktorý rozhodne nepatrí k žiadnym socialistom.“ To znamená, že redaktor SME sa pokúša svojim čitateľom implicitne imputovať propagandistickú tézu, že každý prívrženec socialistov a teda napríklad aj sociálnych demokratov, z ktorých viacerí stoja na čele vlád v Európe, disponujú početnou a významnou frakciou v Európskom parlamente, trpia nevyhnutnou absenciou „slušnosti a rozhladenosti“. Keď si uvedomíme, že židia zaujímajú v socialistickej internacionále na vedúcich miestach tradične významné pozície, tak takéto tvrdenie vzhľadom na orientáciu denníka zavaňa nactiutíňaním, alebo metaforicky povedané ide o gól do vlastnej bránky.

O petentovi SME Kalinovi sa tvrdí: „V poriadku sú aj jeho názory na kontroverzné obdobia dejín, najmä na Tisov ľudácky režim.“ Každý kvalifikovaný historik, hodný tohto označenia, vie, že dejiny podliehajú neustálemu procesu prehodnocovania a každá nová generácia si vypracováva svoje hodnotové súdy, ktoré odrzkadľujú dosiahnutú úroveň poznania a vlastné skúsenosti a potreby.

Tvrdenie, že niekto má „správne“ či „nesprávne“ názory preto dokonale zapadajú do kontextu a repertoáru totalitných ideológií.

Zaujímavé je aj tvrdenie SME, že „...dobrým výberom šéfa ÚPN môže totiž Fico - aj vzhľadom na svoju minulosť - len získať.“ Skúsme toto tvrdenie bližšie analyzovať. Politik potrebuje predovšetkým získať peniaze a mediálnu podporu a pomocou nich voličské hlasy, aby mohol získať moc. Pýtajme sa, čo chcel „básnik povedať“ tvrdením, že podporou Kalinu Fico získa a ako by takého Ficove „zisky“, ktoré naznačuje SME, prospeli občanom Slovenskej republiky?

„Marxisti, eštabáci a nacionalisti sa opäť stretli na jednej lodi: ÚPN je totiž momentálne ich poslednou baštou“ - tvrdí sa v citovanom článku. Svätá pravda, pán redaktor. Riaditeľ ÚPN Petranský uviedol, že do Správnej rady ÚPN sa ešte za riaditeľovania pána Langoša dokonca dostala komunistka, hoci to bolo vo flagrantnom rozpore so stanovami ÚPN. Ale dáma mala zrejme iné prednosti a tie tento hendikep vykompenzovali.

Všeobecne sa uznáva, kto ovláda pamäť národa, ovláda aj sám národ. Preto ten ľúty boj o ovládnutie tejto inštitúcie! Takže Na stráž, ako volá v názve článku SME, občania Slovenska!

JÁN DANCER

Doposiaľ známe medzinárodné styky stredovekého Slovenska s Talianskom sa dokázateľne datujú nielen od čias kniežat'a/kráľa Rastica (Rastislava), ktorý sa okolo roku 860 obrátil na pápeža Mikuláša I. so žiadosťou o vyslanie učiteľov, spôsobilých ľudu zvestovať evanjelium v ich vlastnom jazyku, ale určite už aj od čias Pribinu, ako to dokumentuje Civildalský evanjeliár. To mohlo teda byť o celé polstoročie skôr. Po dôkladnom preskúmaní nedávnych archeologických nálezov sa pravdepodobne tento termín a quo presunie ešte do skorších čias. Pritom však nesmieme zabúdať, že obyvatelia dnešného Slovenska mali styky s Rímskou ríšou už približne v počiatkoch nášho kresťanského letopočtu. Rímske légie chránili a neskôr aj opevňovali limes Romanus - severnú hranicu ríše, ktorú tvoril náš Dunaj. A pretože nemáme presne zistené, kedy sa na slovenské územie začali sťahovať prvé slovanské kmene, z ktorých sa historickým vývojom vytvoril slovenský národ, mali by sme dôkladnejšie študovať aj vzťahy aj medzi Slovenskom a Rímskou ríšou. Ide totiž vždy o územie našej najmenej tisícpäťstoročnej, možno aj vyše dvetisícročnej vlasti.

Preto už druhá vláda Slovenskej republiky prijala návrh niekoľkých zahraničných slovenských historikov na zriadenie Slovenského historického ústavu v Ríme - ako to majú takmer všetky kultúrne národy Európy - a následne vláda Jána Čarnogurského 24. júna 1991 schválila založenie Pracovnej skupiny 16 expertov pre prípravu Slovenského historického ústavu v Ríme, ktorej vedenie mi bolo zverené. Táto pracovná skupina intenzívne pracovala v Bratislave, v Ríme a vo Vatikáne, takže už 29. novembra 1991 vláda Vladimíra Mečiara slávnostne otvorila činnosť tohto ústavu. Jeho dočasným sídlom bol Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme, ktorého riaditeľ mons. ThDr. Dominik Hrušovský, neskorší arcibiskup a pápežský nuncijs v Bielorusku, veľmi ústretovo poskytol potrebné dôstojné priestory a zariadenia. Na otvorení sa zúčastnil aj vtedajší veľvyslanec Českej a Slovenskej federatívnej republiky, ktorý otvoreno vyhlásil, že federálna vláda berie na vedomie zriadenie tohto ústavu, ale neposkytne mu žiadnu podporu. V Prahe dobre chápali význam takéhoto slovenského inštitútu v Ríme.

V rámci tejto činnosti zaumienil som si urobiť prvý základný heuristický prieskum miest a inštitúcií v Taliansku, ktoré by bolo treba navštíviť a zistiť, či sa tam nenachádzajú aj dokumenty týkajúce sa vzťahov Slovenska s Talianskom, počnúc už najstaršími stredovekými archívnymi fondmi.

Následkom ďalšieho politického vývoja v našom štáte, nastupujúce vlády krátko po zriadení samostatnej Slovenskej republiky začali prejavovať stále menší záujem o sľubne započatý výskum Slovenského historického ústavu v Ríme, až ho po roku 1994 úplne zastavili a ústav zrušili. Dôležitosť takéhoto ústavu chápali menej než bývalá federálna vláda v Prahe.

Nechcem veriť, že keď sa teraz - po toľkých stratených rokoch - v celej Európe i vo všetkých vyspelých krajinách kultúrneho sveta nalieha oživenie nutnosť investovať čo najviac do pozdvihnutia vedomostnej úrovne obyvateľstva, zodpovední vládni činitelia Slovenskej republiky nenájdu možnosť oživiť aj realizáciu tejto prepotrebnej kultúrnej a vedomostnej úlohy čo najhlbšieho poznania dejín Slovenska od najstarších stredovekých, ba i starovekých období. Preto tu predkladám budúcim pracovníkom na tomto poli aspoň niektoré skromné výsledky svojich vtedajších orientačných zistení.

Nebudem zvlášť spomínať Tajný vatikánsky archív a Apoštolský vatikán-

sku knižnicu, ktoré vďaka krátkej, ale intenzívnej činnosti Slovenského historického ústavu v Ríme už navštívil a v ktorých dlhšie pobudol celý rad slovenských historikov. Títo si mohli nielen evidovať štruktúru týchto vzácných inštitúcií, ale aj dôkladne tam preštudovať niektoré archívne fondy. Takisto je už zistené, že aj archívy ďalších vatikánskych rezortov (kongregácií) môžu obsahovať pre nás dôležité fondy. Dúfam, že referáty týchto historikov o ich výskumnej činnosti, ktoré sa ukladali na Ministerstve kultúry SR, sa napriek zrušeniu ústavu niekde zachovali. Vatikán-

MILAN S. ĎURICA

Historický výskum prameňov k dejinám Slovenska a Slovákov v Taliansku

O potrebe zriadenia Slovenského historického ústavu v Ríme

ské zbierky historických dokumentov sú a budú vždy prioritným poľom vedeckého bádania aj pre slovenské dejiny.

Okrem vatikánskych inštitúcií treba však v Ríme preskúmať aj archívy generalátov dôležitých rehoľných rádov a spoločností, ktoré mali vzťah ku Slovensku a v ktorých mohli pôsobiť aj ich členovia z našich krajov. V tejto súvislosti nemožno nespomenúť archív benediktinského opátstva Montecassino (Archivio dell'abbazia di Montecassino) s jeho asi 14 tisícami pergamenových dokumentov od roku 809.

Vzácné stredoveké listiny sa nachádzajú aj v Archíve lateránskych kanonikov (Archivio dei Canonici Lateranensi in San Pietro in Vincoli), v archíve sv. Františky Rímskej (Archivio di Santa Francesca Romana), ktorý obsahuje bohatý fond pergamenových dokumentov od 10. storočia. Podobne by bolo treba prezrieť aj Historický archív Vikariátu (Archivio storico del Vicariato), ale aj jeden z najväčších talianskych archívov, akým je Štátny archív (Archivio di Stato).

Pre novšie politické dejiny Slovenska sú dôležité hlavne: Archív Ministerstva zahraničných vecí (Archivio del Ministero degli affari esteri) a archív Historického úradu Generálneho štábu talianskej armády (Ufficio Storico dello Stato Maggiore dell'Esercito) v Ríme.

Popri Ríme každopádne je treba preskúmať fondy Ústredného štátneho archívu vo Florencii (Archivio centrale di Stato, zriadený v roku 1852 - teraz s názvom Archivio di Stato). Jeho pergamenové diplomatické fondy siahajú až do roku 726 a dosahujú takmer 140 tisíc jednotiek.

V Toskánsku aj menšie mesto Lucca vlastní tri významné archívy: Štátny archív (Archivio di Stato) s diplomatickými pergamenmi od 8. storočia, ako aj cirkevné archívy Kapitúlsky archív a Arcibiskupský archív (Archivio Capitolare a Archivio Arcivescovile), ktoré patria medzi najbohatšie archívy v Európe. Aj ich fondy siahajú až do roku 721.

Pre naše účely viac pravdepodobnosti majú zrejme archívy severných regiónov Talianska, počnúc metropolou Miláno. Tam napríklad Kapitúlsky archív sv. Ambróza (Archivio capitolare di Sant' Ambrogio) v múzeu toho istého názvu zachováva pergameny od 8. storočia. Aj Archív hospitálnych inštitútov (Archivio degli Is-

tituti Ospitalieri), ktorý vlastní okolo 12 tisíc pergamenov od 11. storočia, mohol by nás niečím prekvapiť, ako asi ešte viac Štátny archív (Archivio di Stato) so svojimi asi 130 tisícami pergamenových dokumentov od roku 1290. Neďaleké mesto Novara v Diecéznom archíve (Archivio storico diocesano) uchováva vzácnu zbierku pergamenových dokumentov od roku 854. Aj tamojší Štátny archív má stredoveké fondy.

V niekdajšom sídle savojskej dynastie a hlavnom meste Piemontu, Turíne, Štátny archív (Archivio di Stato) patri

Postupujúc opäť južným smerom, nemali by sme obísť archívy mesta Ravenna, ktoré zohralo v dejinách veľmi dôležitú úlohu. V Historickom arcibiskupskom archíve (Archivio storico arcivescovile) sa nachádza asi 13 tisíc pergamenov počnúc od 8. storočia. Arcibiskupský archív (Archivio arcivescovile) v meste Pisa opatruje asi päťtisíc stredovekých dokumentov, medzi ktorými sa nachádza najstarší zachovaný pergamenový originál v Taliansku z roku 720. Aj Štátny archív (Archivio di Stato) v tomto toskánskom meste vlastní vyše 20 tisíc per-

gamenových dokumentov datovaných od roku 799.

Už sa to bude zdať veľa, ale netreba zabúdať, že dôležité historické dokumenty sa zachovávajú nielen v archívoch. Lebo aj mnohé významné knižnice - podobne ako je to vo Vatikáne - majú svoje oddelenia archívnych fondov. Sú to napospol knižnice univerzít, biskupských kapitol, dôležitých opátstiev a kláštorov, obecných a mestských samospráv, ale aj niektorých šľachtických rodov. Obmedzím sa tu na vypočítanie najdôležitejších takýchto knižnic, ktoré disponujú stredovekými archívnymi fondmi staršími ako z 15. storočia. Tu pre nás prichádzajú do úvahy najmä knižnice v mestách, o ktorých už vieme že mali, alebo mohli mať určité vzťahy k nášmu územiu alebo jeho obyvateľom. (Pri uvádzaní názvov menších miest doložím v zátvorkách, ako je to v Taliansku zvyklosťou, aj patričné sídlo provincie, do ktorej to mesto alebo obec patrí): Takýchto miest je tiež značný počet:

Cividale del Friuli (Udine) s povestným Evanjeliárom z 5.-6. storočia, v ktorom sú zapísané mená slovenských kniežat z 9. storočia; v Ríme je aspoň jedenásť takýchto knižnic; vo Florencii najmenej päť; v Miláne tiež päť; tri takéto bibliotéky má každé z týchto miest: Benátky, Padova, Modena, Vercelli, Perugia, Piacenza; po dve majú Bologna, Vicenza, Treviso, Udine, Gorizia, Novara, Cremona, Pavia, Vercelli, Faenza (Ravenna), Ancona; jednotlivé, ale dôležité lokálne knižnice sa nachádzajú aj v mestách: San Daniele del Friuli (Udine), Trident (Trento), Verona, Vittorio Veneto (Treviso), Rovereto, Rovigo, Ferrara, Parma, Mantova, Monza, Brescia, Ravenna, Rimini (Forlì), Assisi (Perugia), Benevento a inde.

Už z týchto predbežných orientačných záznamov musí byť každému vážnemu záujemcovi jasné, prečo takmer všetky európske štáty zriadili v Ríme osobitné historické ústavy, ktorých cieľom je zmapovať všetky dôležité pramene k ich dejinám, preštudovať ich a sprístupniť ich svojim historikom, aby mohli fundovano rekonštruovať najstaršie dejiny svojich národov a štátnych útvarov, a interpretovať ich zo svojho národného a štátneho uhla pohľadu. Lebo historické pramene odrážajú spoločenské a politické situácie dávnych čias a ich výpovede často nie sú jednoznačné a dajú sa rozlične interpretovať vo svetle roz-

ličných uhlov pohľadu jednotlivých bádateľov, ale aj celých politicky podmienených zoskupení historikov a ich škôl, ba neraz aj ideologických či mocenských záujmov. Robilo a robí sa to aj teraz hlavne na úkor menších národov a štátov, tobôž ešte na úkor tých národov, ktoré dlhé stáročia nedisponovali vlastným štátnym zriadením. Preto my Slováci urgentne a prioritne potrebujeme takýto Slovenský historický ústav v Ríme.

Ale musí to byť čisto odborná vedecká ustanovizeň, zriadená zákonom a náležite financovaná štátom. Zákon jej musí zaistiť štátut reálnej nezávislosti od meniacich sa politických stranách a hnutí, ako aj od striedajúcich sa vládnych koalícií. Surogáty, viazané na niektorú z našich vysokých škôl, o ktorých celý svet vie, akej sú vedeckej úrovne, nijako nemôžu splniť úlohy takejto inštitúcie. Takýto výskum vyžaduje totiž kontinuitu odborného vedenia a výskumných programov nie na mesiace alebo roky, ale na niekoľko generácií. Za príklad nám môže slúžiť Nemecký historický ústav v Ríme. Bol založený v roku 1888, krátko po tom, čo pápež Lev XIII. otvoril pre historický výskum Tajný vatikánsky archív. Definitívnu štruktúru s týmto názvom dostal v roku 1890. Prežil však cisárov druhej Nemeckej ríše aj kancelárov Bismarcka a von Bülowa, prvú svetovú vojnu s vojenskými výbojmi a s konečnou drvivou porážkou, ktorá mala za následok zánik ríše; prežil chaotické povojnové revolučné roky, prežil aj Hitlera s jeho "Treťou ríšou" a ním vyvolanou druhou svetovou vojnou. Ale za uplynulých takmer 120 rokov svojou nezávislou vedeckou výskumnou činnosťou si získal rešpekt a obdiv celého spoločenstva historikov na svete. Lebo všetky tie najrozličnejšie nemecké vlády uznávali potrebu a nutnosť takejto vedeckej inštitúcie a aj v obdobiach najväčších kríz v štátnom živote tento ústav síce zredukoval, ba i nakrátko pozastavil svoju činnosť, ale nikto sa ho neopovážal zrušiť.

Dnes má Nemecký historický ústav v Ríme vlastné dôstojné sídlo s knižnicou vyše 200000 zväzkov a okolo tisíciky bežiacich periodických publikácií. Od roku 1898 vydáva svoj vedecký časopis Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken a od roku 1905 aj knižnú sériu monografií Bibliothek des Deutschen Historischen Instituts. Kontinuitu zabezpečuje čo najväčšia možná stálosť vedenia: tak napríklad direktorom tohto inštitútu od roku 1903 až do roku 1936 bol historik Paul F. Kehrl, ktorý mu získal medzinárodnú povesť. V novších časoch túto zodpovednú funkciu zastávali jednotliví direktori priemerne desať rokov.

Podobné ústavy, ako som spomenul, majú v Ríme aj iné nielen veľké, ale aj oveľa menšie štáty: Belgicko, Česko, Dánsko, Fínsko, Francúzsko, Holandsko, Kanada, Maďarsko, Nórsko, Poľsko, Rakúsko, Spojené štáty americké, Španielsko, Švédsko, Veľká Británia a možno v týchto posledných rokoch aj niektoré štáty.

Otázkou ostáva, či zodpovední predstavitelia politickej správy Slovenskej republiky, ktorá po takmer dvadsiatich rokoch svojho trvania by mala vyrásť z neistého vajatania detskej vrtkavosti a vytvoriť si jasnú koncepciu kultúrneho rozvoja a jeho základných potrieb a nutností, dokáže pochopiť neoceniteľnú stratu zapríčinenú zrušením Slovenského historického ústavu v Ríme a nájde spôsob a účinné prostriedky na riešenie tohto národno-štátneho problému s nedezerným dosahom aj pre nie chvíľkové, ale solídne hlbkové medzinárodné zviditeľnenie nášho národa a štátu.

(Pokračovanie z 1. strany)

To už je domov, resp. aj domovina. No a tu sa odkrýva ďalšia súvislosť: Domovina je v ešte širšej súvislosti (s chudobnejším obsahom, ale väčším rozsahom) vlast', kraj, priestor, v ktorom sa človek narodil, kde žije, kde bola alebo aj je jeho rodina. Je to objekt subjektívne veľmi blízky a vzácny, je to neobchodovateľný majetok. Človek bez vlasti by bol človekom bez spoločenskej identity, bez istoty, bez koreňov. Živo sa to pociťuje v cudzom prostredí, po strate domova. O tom by vedeli veľa povedať napr. aj naši krajanovia vo svete.

Po naznačení súvislostí, ktoré vychádzajú z jazykového formálneho a vecného priestoru slova rod - rodina môžeme sa vrátiť k podstate:

Zovšeobecnene môžeme konštatovať, že rodina je teda celok a priestor alebo spoločenské miesto a inštitúcia pretrvávajúceho spoločenského bytia a jeho pokračovania procesom sebaobnovy a zachovania existencie vznikom nového z podstaty jestvujúceho.

Rodina je aj proces a dej spolupôsobenia tých jednotiek, ktoré rodinu tvoria, ktorými rodina vzniká, jestvuje a pretrváva. Od nepamäti - od Adama a Evy - sú to muž a žena a z ich živého bytia dieťa, resp. deti. To sa nikdy nespochybnalo, dokonca nie ani v situáciách, keď výnimočne i v dávnej minulosti vznikli aj iné, spoločnosťou však vždy kriticky ako deformácie posudzované, ba i odmietané a skutočnú rodinu iba pokrivené imitujúce partnerstvá a spoluzitá. Takéto imitácie boli vždy aj morálne - ako vybočenie zo všeobecne uznávanej normy - negatívne hodnotené. Boli na okraji spoločnosti.

V najnovšej dobe vzniká iná situácia: pôsobením zatienených, skrytých síl sa rodinu formálne (životom dvoch ľudí pod jednou strechou) imitujúce partnerstvá začínajú presadzovať ako normálne rodiny so všetkými tradičnými a stáročiami preskúšanými rodinnými atribútmi. Pretože tieto nové, „moderné rodiny“ nemôžu samy zo seba pretrvávajúť, nemôžu rodiť, nemôžu plodiť nový život, vehementne sa im modernou propagandou presadzuje právo prisvojovať si cudzie deti - deti adoptovať. Aby napriek všetkému boli „rodinou“. Aby boli uznávané ako rodina, aby mali v spoločnosti práva ako rodina napriek neprítomnosti podstaty rodiny - sú to totiž rodiny bez rodenia. A to už je vo svojej podstate, vo svojom nahlbšom základe contradictio in subiecto, to protirečí už aj samému jazykovému poriadku slovenčiny. Do spoločnosti s tým prichádza destabilizácia - chaos, a nie iba v jazykovej rovine.

Na chaos sa významne zúčastňuje aj masívna propaganda tzv. rodovej („gender“) rovnosti, program „vyspelého“ sveta, „pokroku“ vytrhnutím ženy z rodiny, rozkladom rodiny. Naša publicistika už tomu výborne poslúžila televíznou reláciou v TA3 31. januára 2013 pred dvanástou hodinou, propandou, že napr. u nás je nedostatok žien v špičkových spoločenských, politických a ekonomických sférach. Že u nás nie je rovnosť. Že v tom zaostávame napr. za tým Fínskom.

Dnes sa už myslí na všetko - aj na to, aby bol dostatok tabletiék, aby ani jedna časť „rodu“ nebola ukrátená, aby všetci boli spokojní, aby sa

mohli naplniť, ba ešte plnšie „vyžiť“ bez akýchkoľvek nepríjemností a záväzkov, aby bola pripravená, poučená a šťastná, bez akýchkoľvek rizík, aj školská mládež, aby neponižovala tých svojich (možno ešte povedať „doma“?) zavádzajúcimi osloveniami „otec“, „mama“, „otecko“, „mamička“, lebo veď oni sú rovní, gender, sú teda 1 a 2 a to je veľmi lákavé a vyspelé, veď niečo také dobre funguje aj inde: máme RTVS1, RTVS2, jednoducho „1“, „2“, pribudla nám i dopravná zastávka tohto modelu „bé bé cé jeden plus“ (BBC

luženie nie je rodina. Toto spoluzitie nemôže byť ani udržiavané a podporované spoločnosťou takými prirodzenými právami, aké mala odvekov skutočná rodina: jediná a nenahradiateľná zábezpeka pretrvávajúceho života spoločnosti. Tieto iné spoluzitá sú chorobné. Súčasné pokusy o existenčné zmeny v základoch spoločnosti šírením a všemožným podporovaním homosexuálnych a lesbických náhrad rodín, sú vo svojich dlhodobých dôsledkoch pre spoločnosť sebaovražedné akty. (Týmto hodnotením sa nemá šíriť nenávisť,

Odkrýva sa tu aj neobyčajná (pre niektorých neželateľná) starobylosť alebo vek, hĺbka a trvácnosť slovenčiny. Bolo by to tak aj vtedy, keby sme my Slováci neboli dlhé veky rástli zo svojho, na svojom a vo svojom, keby sme naopak boli závislí od cudzieho, keby sme boli žili na cudzom a s cudzím?

Vráťme sa však k podstate témy o rodine, k jej základu a vznešenému cieľu: Základnou jednotkou existencie ľudstva je rodina: muž a žena, z ktorých pochádza dieťa (deti). A deťmi pokračuje stvoriteľské dielo.

Rodina a čo s ňou súvisí

1+), nemožno nepredpokladať, že to pôjde ďalej...

Všimáš si, vážený čitateľ, ako všetko jedno do druhého krásne zapadá? Myslíš si, že je to iba čirá náhoda? A rodina? Treba predsa niečo urobiť! A tak sa už hovorí, že na Zeme guľi stačí pol miliardy obyvateľov! Tá plánovaná pol miliarda bude totiž určite stačiť na služby - tým, čo sú za záclonou. Dá sa to dosiahnuť (napríklad bez vojny) inak než zmenou toho, čo dnes voláme rodinou?

Rodina sa stala aktuálnym problémom „vyspelého“ sveta.

Čo teda rodina je a čo nie je? Náš vzácny jazyk, naša milá slovenčina sama odkrýva protirečivosť, nezmyselnosť a nemožnosť nazývať rodinou to, čo ňou nie je, čo odporuje samej podstate pomenovania, totiž rodu, zrodu, odovzdávania života plodením nového života zo svojho života. Naša slovenčina neprehliadnuteľne odkrýva absurdnosť tohto stavu. Absurdnosť, ktorá má dnes aj svoje pokračovanie v odmietaní tradičného, v mnohých súvislostiach používaného a nezameniteľného označenia pôvodcov a nositeľov rodiny, slov otec, matka.

Preto teda musíme zotrvať na stanovisku, že v dnešnej „vyspelejšej“ spoločnosti manifestačne presadzované homosexuálne a lesbické spo-

uznenia nie sú nenávisť k jednotlivcom - zrozumiteľne a jednoznačne sa iba pomenúva sama skutočnosť.)

Z týchto východísk sa otvára cesta aj k ďalším veľmi zaujímavým otázkam, k otázkam, ktoré možno odvodzovať z toho istého formálneho a obsahového, gramatického a sémantického hľadiska, teda z tej istej pomenovanej podstaty: to je od rod odvedené rodisko - a potom je to aj národ, synonymicky (formálne nesúvisiace označenia) domov, domovina, vlast'. (To ako hodnota rezonuje aj v našej známej piesni Rodný môj kraj...)

Kiež by sme si to my všetci nositelia a pestovatelia (používatelia) slovenčiny, kiež by sme si to, čo nám bolo vekmi potvrdené a jazykom ako poznanie odovzdané, konečne začali uvedomovať a z toho uvedomenia ďalej odvodzovať i naše vnútorné usporiadanie a podľa neho potom aj správanie a konanie! Kiež by sme pochopili individuálnu a sociálnu i etickú hodnotu domoviny - vlasti, morálnu hodnotu národa, v ktorom sme sa narodili, ktorý nás ako naše životné prostredie formoval, ktorý je spolutvorcom a zábezpekou našej identity, teda nášho bytia. Všetko to máme hlboko vo svojej podstate zakódované v rodine a jej názvom aj v našej materčine.

Toto je podstatný, o všetkom ďalšom rozhodujúci a všetko ďalšie určujúci fakt: pokračovanie Božieho stvoriteľského diela.

Muž a žena sú protiklady jednoty: tvoria celok. Z neho pochádza dieťa. Spolu tvoria rodinu. V nej sa prítomnosťou dieťaťa formuje aj sám otec a sama matka. Bez dieťaťa a jeho opatery (výchovy) by nevznikla hodnota otca a matky.

Otec a matka sa špecifickým spôsobom zúčastňujú na telesnom a duševnom raste dieťaťa, ktoré zasa dotvára otca a matku. Dieťa je teda aktívnym spolutvorcom celku rodiny.

Stvoriteľ vložil do muža a ženy vzájomne sa priťahujúce a dopĺňajúce protiklady, ktoré sú prirodzenou zárukou pokračovania jeho stvoriteľského diela. Je to teda prirodzený a nezrušiteľný poriadok - Boží zákon. Je viditeľný aj mimo ľudskej spoločnosti. Manipulácia v tomto zákone je zreteľným prejavom protivienia sa Bohu.

Každý pokus o narušenie tohto prirodzeného poriadku je v pravom zmysle slova existenčnou deštrukciou ľudstva. Ak sa muž alebo žena pokúšajú využiť prejavy ich zjednotenia bez vzájomnej spolupráce obidvoch (muža a ženy), protivia sa prirodzenosti, protivia sa Božiemu zá-

konu a Bohu, plodia zlo so všetkými jeho dôsledkami pre človeka a ľudstvo: pokúšajú sa o totálnu deštrukciu ľudstva. Zneužívajú prirodzený (Boží) zákon proti samej prirodzenosti, tvoria zvrátenosť. Hrešia podľa výkriku zburý „non serviam“!

Zaradením dieťaťa do hriešnej nerodiny sa nevyhnutne deformuje aj dieťa: nedostáva sa mu buď formujúci vplyv otca alebo matky. Je svojím životným prostredím nevyhnutne psychicky formované prinajmenšom k ľahostajnosti ku skutočnej rodine alebo aj proti nej, proti prirodzenému poriadku, je už samými okolnosťami života v homosexuálnej alebo lesbickej „rodine“ - aj v prípade, keď by to jeho vychovávatelia nechceli - vedené k zvrátenosti.

Adopcia detí do domáceho prostredia dvoch mužov alebo dvoch žien je ťažkým hriechom. Je násilím na dieťať. Spoločnosť, ktorá to zákonne umožňuje a podporuje, vedome ničí sama seba.

Dôsledky deštrukcie rodiny sú v každom prípade zlé. Môžeme to vidieť aj v opakujúcich sa prípadoch detí (alebo už aj dospelých) žijúcich mimo rodiny, keď sa rodina rúca zlým konaním otca alebo matky, keď sa rodina rozpadá - a to aj v prípade legálne uskutočneného rozvodu, keď dieťa alebo deti vyrastajú v sociálnych zariadeniach, v lepšom prípade v náhradných rodinách. Týždenne nám to prináša naša televízia v programe Pošta pre teba, týždenne prežívame tragédie takýchto rozpadnutých rodín, túžby týchto trpiacich poznať svojich rodičov alebo súrodencov, stretnúť sa s nimi, uspokojiť sa vo vlastnom, pôvodnom rodinnom zväzku. Taká je sila a hodnota rodiny. Skutočnej rodiny, ktorú chce aj falošnými heslami rušiť vrah „vyspelá“, „moderná“, „pokroková“ spoločnosť...

Preto je nevyhnutné, aby všetci, ktorí sú schopní pochopiť tieto súvislosti, využili všetky možnosti na zabránenie vzniku takého „poriadku“, ktorý „zákonne“ zabíja (vraždí) ľudstvo, ktorý je zo svojej podstaty vražedný. Je to prípad postupujúcej spoločenskej sebaovraždy so všetkými jeho mravnými dôsledkami. Aký zmysel majú potom vtedy chý nad nízkou natalitou, nad starnutím a postupným vymieraním spoločnosti? Vymieranie spoločnosti je znakom jej choroby.

Preto je tiež celkom neprípustná ani školská výchova detí k budúcemu akceptovaniu náhrady rodiny spoluzitím dvoch ľudí rovnakého pohlavia a dokonca aj s adopciou detí.

Poznámka na záver: Usudzujem, že by sme nemali zmeškať príležitosť na pokojnú diskusiu o tomto probléme, o probléme oslabovania základného článku existencie spoločnosti. Nemôžeme podľať ani lákavému tlaku okridleného hesla dneška, tzv. tolerancii. Uvedomme si: Nehovorí sa o láske k blížnemu, hovorí sa o tolerancii, ktorou sa cielene rušia hranice medzi tým, čo je dobré a tým, čo už dobré nie je. Presadzovaním tolerancie bez udania jej hraníc sa dnes zvädzajú mnohí ľudia, rúcajú sa mnohé dokázateľne osvedčené istoty. Cieľom takejto tolerancie je dnes aj rozklad rodiny a destabilizácia spoločnosti.

(Pokračovanie
z predchádzajúceho čísla)

Všetky „víťazné“, „oslobodzovacie“ vojny, všetky „misie“ demokracie, slobody a práva, ktoré Západ - alebo skôr ono vyššie opísané „Impérium“ - organizuje a rozpaľuje od druhej svetovej vojny, tá nekončiaca retaz chorých agresíí a inscenácií vzbúr, „farebných revolúcií“ a hnutí odporu, od vojny Spojených štátov v Indočíne až po Irak, Líbyu, Sýriu či ešte stále zamýšľané napadnutie Iránu, taktika rozoštvania islamu s Izraelom, ateizmu a nihilizmu s kresťanstvom, to všetko ako predpolie útoku na Rusko a Čínu, a teda civilizlačnej kataklizmy, znamenajú dnes už len ďalšie prehlbenie morálnej deštrukcie „misionára“ či „víťaza“ a jeho demografickú samovraždu. No nielen vojny. Kolaps populačnej úrovne u nás a vôbec na Západe mimoriadne zosilnel aj vďaka kombinácii zámernej hyperinflačnej monetaristickej politiky so systematickou deštrukciou výrobných kapacít a technológií.

Monetaristické spredmetnenie peňazí, ich hodnotová absolutizácia a s tým súvisiaca (dez)interpretácia ekonomických procesov, politika založená na maximalizácii zisku, tendencia preorientovať všetky finančné toky smerom k bohatým nie je nová, prejavuje sa v celých známych dejinách. A existuje aj v našej súčasnosti, hoci v povojnovej ére sa presadilo aj viacero obmedzení, či už to boli niektoré regulačné opatrenia brettonwoodského systému alebo štátnici typu K. Adenauera, Ch. de Gaula, J. F. Kennedyho a iní, ktorí vo svojej politike pamätali aj na tvorbu bonum commune a krotili silu monetaristických tendencií a moc oligarchie ochranou národných štátov a ich suverenity nad vlastnou kultúrou, hospodárstvom a menom. V kontexte hospodárskeho a politického usporiadania sveta v druhej polovici 20. storočia brzdil tieto tendencie holý fakt existencie Sovietskeho zväzu a bloku socialistických krajín spojených vo Varšavskej zmluve a v Rade vzájomnej hospodárskej pomoci. Dnes je celkom zrejme, že sama ich existencia nebola jednostranne ničivá a neľudská. V životnej dialektike nadobudla relatívne autonómu dynamiku vývoja, v ktorom sa vymanila spod absolútnej kontroly finančnej elity, takže napokon neslúžila len na zničenie ich pôvodných národných identít, oslabenie duchovného pôsobenia cirkví a spútanie kresťanstva, ale zároveň predstavovala najsilnejšiu prekážku na ceste svetovej oligarchie za uskutočnením idey globálneho impéria obchodu, peňazí a úžery. Fakt celkom paradoxný, keďže finančné elity stáli aj pri „zrode“ avantgardy terorizmu, profesionálnych revolucionárov, strojcov sovietskeho impéria. Kolaps týchto krajín koncom roku 1989 a „šoková“ demontáž ich vojenského paktu, národných ekonomík i RVHP v nasledujúcich dvoch rokoch viedli najmä k odbúranu tejto bariéry.

S pádom, azda presnejšie, s demontážou „sovietskeho bloku“ ako mávnutím čarovného prútika sa rozpuštila aj požiadavka udržiavania technologickej prestíže a nekrátkodobého financovania vedeckého a technického pokroku, a tak svetová oligarchia, konzorcium bánk, autori „nového svetového poriadku“ s pomocou lokajov „nového myslenia“

mohli opäť a v zrýchlenom tempe realizovať ideu globálneho oligarchického impéria. Netreba totiž zabúdať na dávnu machiavelliovskú pripomienku, že aj oligarchické systémy, hoci nenávidia pokrok, pretože ten vedie k duchovnému rastu a zbavuje masy nevedomosti a zaostalosti, musia, už len kvôli možnému vonkajšiemu ohrozeniu a pre vojenské účely, podporovať technologický progres.

Pád berlínskeho múru bol obrovskou šancou pre tvorbu úplne iného

JOZEF PAUER

Z cesty veľkým vekom ničenia

a mierového usporiadania nášho sveta. Nastala situácia, v ktorej už nebolo nepriateľa. Západ „vyhral“ studenú vojnu. Zdroje, pôvodne určené pre vojenské účely, sa mohli teraz použiť na rekonštrukciu devastovaných oblastí Východu, na elimináciu neznesiteľných podmienok v rozvojových krajinách, na vylepšenie aplikácie špičkových technológií v najrozvinutejších štátoch Európy a napokon, po riadenej autodeštrukcii Sovietskeho zväzu, aj na celom euróazijskom kontinente. Namiesto toho sa udial omyl(?) „terapie“ zrúteného komunistického systému permanentnou „transformáciou“, kvázisystémom „reformiem“, ktoré neboli ničím iným ako prekopiňovaním mechanizmov deformovaného systému voľného trhu. Kópia nevyšla, voľný trh sa prevrátil na feudálnu diktatúru. Spustilo sa dvadsaťročné, stále neskončené, pokojné, nepokojné i vojnové plienenie. A dnes sa svet ocitá v kolapse hlbšom a rozsiahlejšom ako bol rozpad komunizmu, v pasci repetície a umelého udržiavania skrachovaného systému a v duchovnom vákuu narastajúcom do závrtných rozmerov.

Takisto ako nenastalo hospodárske oživenie, nedošlo ani k realizácii „nového svetového poriadku“, v ktorom by bol otvorený životný priestor pre všetky národy našej planéty. Možný proces mierového usporiadania sveta sa zvrhol najmä v dôsledku doktríny „nového amerického storočia“, pre ktorú sa rozhodli anglo-americké elity, britskí „majstri bábkari“ amerického prezidenta a ktorú v tom čase začali aplikovať vo svojej politike neokonzervatívci na čele s Georgeom Bushom. Okrem starej Churchillovej vízie o ovládnutí sveta britským mozgom a americkými svalmi jej základom je téza o „osobitosti anglo-amerických vzťahov“, ktorá od samých počiatkov existencie Spojených štátov sleduje britské záujmy v USA, všade na svete, v spojení s kýmkoľvek, na úkor kohokoľvek, aj spojencov, aj USA. Tak sa namiesto cesty k mierovému usporiadaniu sveta otvorili všetky mediálne cesty pre šírenie myšlienok o „zrážke civilizácií“, ktoré na miesto Ruska ako nepriateľa postavili islam a narysovali schému konfliktu medzi Juhom a Severom. A, samozrejme, otvorila sa cesta k

budovaniu „Impéria“, ku ktorému anglo-americký záprah dotiahnu armády legionárov vytvorené podľa vzoru rímskych légii. Podobne ako myšlienka konfliktu civilizácií a s ňou odporúčanie americkej vláde, aby ťažila z konfliktov medzi konfucianskými a islamskými štátmi, aj myšlienka légii pochádza od Samuela P. Huntingtona, ktorý ju rozvinul už v časoch studenej vojny v knihe *Vojak a štát* (HUNTINGTON, S. P. (1957): *The Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil-Military*

Relations. Belknap Press, Harvard University 1957.) Súčasní vojnoví štváči ju oprášili a masívne propagovali v osemdesiatych rokoch minulého storočia. Odvtedy pôsobí ako účinná podpora i rukoväť presadzovania imperiálnych záujmov. Spočívala v nahradení systému regulárnej národnej armády, budovanej na základe štátneho povolania brancov do zbrane, armádami legionárov. Úmyslom je postaviť z najatých žoldnierov légie, zorganizovať súkromné bezpečnostné služby a spustiť imperiálne vojny. Tie už nemajú nič spoločné s pôvodným duchom ľudského boja, v ktorom nejde o popieranie života, ale o jeho prijatie a ochranu, aj v jeho úzkostných, bolestných, nebezpečných dimenziách. Tak ako vojak národných armád uplynulých dvoch storočí nebol bojovníkom, ale cvičenou, predĺženou a ozbrojenou rukou štátneho priemyslu, tak ani žoldnier našej prítomnosti nemá veľa spoločného s bojovným duchom, je len ozbrojenou extenziou plutokracie a jej bankových i nebankových inštitúcií.

Imperiálna politika „zmeny režimu“ sa už vyskúšala vo forme vojny proti Iraku. No keď sa teraz pozrieme do Iraku, nájdeme ho v oveľa horšom stave než za režimu Saddáma Husajna, rozbombardovaný na obraz doby kamennej. Túto stratégiu zariadenia impéria načas utlmila vláda Billa Clintona, ktorý sa usiloval dosiahnuť mier na Strednom Východe cez dohovory v Osle. V pozadí však naďalej pôsobila vo forme politiky „Clean Break“, ktorú sformuloval Benjamin Netanyahu v roku 1996 a ktorou sledoval ideu zmeny režimu v každej krajine nepriateľskej Izraelu. Naplno sa stratégia budovania impéria prejavila počas pôsobenia vlády G. Busha mladšieho s Dickom Cheneyom a pokračuje za Baraka Obamu rozvrátením Líbye a Sýrie. A opäť, Líbya je dnes utopená v chaosu a v hrôzach občianskej vojny, o akých za Muamara Kaddáfího ani nechyrovala. A na programe naďalej zostáva zmena režimu v Afganistane, v Sýrii a v Iráne, a to aj cestou vojenskej agresie, ktorá by mohla spustiť vojnu svetového rozsahu a termonukleárneho charakteru.

Prirodzenou súčasťou týchto imperiálnych plánov bola úmyselná geopolitická deštrukcia Ruska a po-

liticky, vojensky a hospodársky s ním spojených krajín strednej a východnej Európy. Závery jednej zo správ CIA z roku 1991 hovoria celkom otvorene, že Rusko spolu s týmito krajinami má veľké zásoby surovín a priveľa kvalifikovaných pracovných síl. Ak sa nespustí demontáž ich spoločenských a hospodárskych štruktúr, vyrastie z nich silná konkurencia na svetových trhoch. A tak „spojení oligarchovia všetkých krajín“ pohotovo vyrukovali s programom transformácie politického a

hospodárskeho systému v postsocialistických krajinách, ktorého hlavným a vlastne jediným cieľom bolo ich ovládanie. Cestou k nemu bola totálna privatizácia. Všetky sféry spoločenského života, verejná, poloverejná i privátna, sa ocitli v dezorientačnom a dezintegračnom víre permanentnej transformácie. Zmeňte všetko, aby sa nič nezmenilo. Dávna, pradávna, či už od Sumeru, Babylonu alebo od Peloponézskych vojen uplatňovaná taktika oligarchie sa opäť zmobilizovala: Atomizovať spoločnosť, deštruovať jej pravé hodnoty a tradície, prepísať jej dejiny, zasiahť do nej falošné hodnoty, zmätok a neistotu, rozložiť verejnú mienku, zmocniť sa kultúrneho bohatstva, peňazí, peňažných, finančných a obchodných inštitúcií, ovládnuť rozhodujúce sféry politickej moci a hospodárstva, rozvrátiť kultúru, na jej ruinách vystavať „impérium ducha“ založené na kulte nevery a zrad, na zneužívaní digitálnej kultúry, drogovej „kultúry“ a estetizácie násilnia a mravnej skazenosti, narušiť pamäť a dušu národa a zbaviť ho jeho ducha. Národ s takto zmenenou povahou a deformovaným vedomím stráca vnímavosť, bdelosť, schopnosť zabrániť inkarnácii zla do dejov národných i svetových, stáva sa bezduchou súčasťou prostredia bez schopnosti vzťahovať sa k svetu v dimenziách univerza. Sklerotizovaný, znecitlivnený a pokorený sa ochotne nechá klamať „krásnymi“ a trufalými rečami, vysávať úžeru peňažnou i morálnou.

A program pre Európu? Takisto: Vytrhnúť z vlastných duchovných koreňov, skolonizovať. Zámienkou je zjednotená Európa. A veľký sen o Impériu sa uskutočňuje pod maskou Európskej únie. Pokrytectvo a sofistika sú integrálnymi súčasťami imperiálnej doktríny. V nej sa rešpekt a obhajoba štátnej suverenity odsudzuje ako spiatočnícky akt ochrany autokratických režimov. „Progresívnou“ mantrou sa stali ľudské práva a „suverenity“ ľudu. V jej mene majú byť rozbité suverénne národné štáty. No zároveň tí istí ľudia, za ktorých „suverenity“ sa horlí, ako aj ich národy a štáty ako celky, sú zahrnutí do osídien imperiálnej tyranie globalizovaných financií. Napokon, už dávno pred fiškálnou úniou a Európskym stabilizačným mechanizmom,

zo samej európskej Ústavy presvitala intencia rozbiť suverenity štátov Európy. Aby sa predišlo náhlym presunom moci národných štátov na Úniu, zvolila sa taktika postupného prelamovania ich suverenity prostredníctvom radu zmlúv a prijatím spoločnej meny s jej vopred očakávanými zlyhaniami. Tvorcovia týchto zmlúv, viacerí vysokí funkcionári najvyšších európskych inštitúcií sa netaja svojim očarením stredovekom. Výzývajú k návratu do čias pred Lockom a Hobbsom, Rousseauom a Tocquevilom, demagogickú omaľovánku súčasnosti pripodobňujú stredoveku a ten podsúvajú ako vzor oveľa bohatšej humanity a rozmanitosti identít: veď podobne ako vtedy, aj v našich spoločnostiach sa objavujú nomádi - citlivý jazyk byrokratov nedokáže vysloviť také „odporné“ slová, ako vyhnanec, utečenci, stroskotanci, bezdomovci -, a takisto aj dnes existujú mocnosti bez vlastných teritórií - nuž áno, oligarchická internacionála globalizovaných financií a finančných podvodov. A navyše, vraj bez suverenity nebudú ani totalitarizmy. A, čuduj sa svete, že demokracia nepotrebuje suveréna. Ajhľa, ako noblesne sa dá od hlásania ľudských práv a suverenity ľudu dospieť k hlásaniu jeho nepotrebnosti! Podobne títo obdivovatelia papierového či internetového moyen áge nemajú problém vyzývať k návratu do stredoveku, a tým istým dychom zabíjať Boha. Akoby zabudli, že univerzálnym organizujúcim princípom stredovekého - hierarchického - poriadku i tej krásy, ktorá je na ňom hodná obdivu, bol práve Boh a smerovanie človeka k Nemu. Na druhej strane možno uznať, ako pohotovo vycítili, že stredovek ľudových vrstiev vôbec nie je príkrým protikladom našich dní. Myslenie zamorené poverami, predstavami démonov a čarodejov, obrazmi pekelných príšer sa veľmi nelíši od myslenia okupovaného mediálnymi astrologickými kútkami, púťovým špiritizmom, eskamotérstvom brokerov a pekelnými výjavmi patologických zločinov či civilizovane organizovaných poľovačiek na nepohodlných národných „diktátorov“. A každodenný boj obrovských častí populácie o nej „temnej“ doby o holé prežitie, ich bieda znásobená hladomormi, chorobami, rôznymi lokálnymi vojnami sa ničím nelíši od zúfalstva, driny, hladu, smrti, vojnových zverstiev páchaných „bojovníkmi“ proti „osi zla“, ktoré pohlcujú veľké skupiny ľudí „vyspelého“ sveta a celé národy „rozvojového“ sveta. A právo? Ako vtedy, aj dnes je neistotou, hoci je napísané, nikto ho nezaručuje a ak ho máme dosiahnuť či uchovať, tak musíme si ho vynútiť či vybojovať. Permanentná vojna. Ani princíp privilégii a s ním spojené oslobodenie hradných pánov a rytierov sa pri povrchnom pohľade priveľmi nelíši od privilégii dnešných plutokratov. Takže abstraktná, legalistická sofistika súčasných liberálov i konzervatívov neomylna našla svoj vzor v právnickej senzibilite gótskych, franských či burgundských stredovekých rytierov. Tí však boli predchutí odvahou žiť život aj s jeho bolesťami a nebezpečenstvami, ako aj šľachetnými motívami vyššieho života. A nad právo kládli záväzky. Noblesse oblige.

(Dokončenie v budúcom čísle)

Málokto vie, že veľký poľský spisovateľ Czesław Miłosz (1911-2004), nositeľ Nobelovej ceny za literatúru z roku 1980 a mnohých ďalších ocenení, profesor literatúry na Kalifornskej univerzite v Berkeley a na Harvardskej univerzite, prežil prvé roky svojho života v cárskom Rusku. Ako syn staviteľa, ktorý počas Prvej svetovej vojny projektoval stavby pre cársku armádu, zažil dokonca na vlastnej koži drsnú prírodu, ale aj ľudskú vládnuť na Sibíri, rovnako ako i prvé dni bolševickej revolúcie. Pre čitateľa bude preto isto zaujímavé, ako tento významný poľský básnik 20. storočia reflektoval ešte ako malý chlapec jednu z najtragickejších udalostí minulého storočia, ktorá tak smutne poznačila priebeh dejín až podnes. Úryvok sme vybrali z básnikovej knihy esejí *Rodná Európa*.

V priebehu mnohých stáročí, keď pri Stredozemnom mori vznikali a opäť upadali kráľovstvá a nespočetné pokolenia si navzájom odovzdávali rafinované zábavky, poklesky či hriechy; bol môj rodný kraj len pustinou, v ktorej z času na čas kotvili vikingské lode. Neležal na mapách a patrilo do rozprávok. Ten drobný polostrov, ktorý dnes najdeme, ak pôjdeme prstom od Kodane smerom na východ po severnom okraji Nemecka a Poľska, však nezaujímali kronikárov vlastne nikdy. Vzdialenosť od komunikačných ciest mu vždy vtlačala pečať akejsi opustenej enklávy, kde čas plynul pomalšie než v iných krajinách. No predsa však už v dobe, keď Platon písal svoje dialógy, bola táto oblasť časťou medzinárodných obchodných ciest. Odtiaľto pochádzala priesačná ambra - jantár so stuhnými muškami...

I Európa mala teda svojich červenočkov. Dávali o sebe vedieť neustávajúcimi ozbrojenými prepadmi, objavovali sa a znovu odťahli do svojich nedostupných skrýš. Ich jazyk bol pre ostatných Slovanov nezrozumiteľný, vyspelosť ich techniky, ak by sme ju merali podľa zbraní, bola nižšia, než u ich protivníkov. Luk, oštep, či štít potiahnutý kožou bojovali proti kopijam a pancierom. Čo však bojovníkom neumožňovala výzbroj, to obratne dohánali rýchlosťou manévrov. A v tej dobe sa aj po prvý raz objavuje meno, ktoré tieto kmene dostali. Litva.

Rieka Nemen priberá neďaleko svojho ústia do Baltského mora niekoľko malých prítokov zo severu, zo strednej polostrova. Nad jedným z prítokov, riekou Niewiažou, mi bolo dopriate začať svoje dobrodružstvo. Napriek domnienkam ľudí žijúcich

v teplejších krajinách, litovská príroda v sebe nenosí smútok, ani jednotvárnosť. Hoci jej terén nie je horský, je v každom prípade aspoň kopcovitý a pravdepodobne prvé zrakové vnemy vo mne vyvolali odpor k rovine. Zem je tam úrodná a navzdory pomerne drsnej klíme tam možno pestovať cukrovú repu i pšenicu. Je tam hojnosť vôd i lesov, ihličnatých i zmiešaných, s celými hájmi dubov, ktoré zohrávali takú dôležitú úlohu v pohanskej mytológii a ktoré ju zohrávajú i naďalej v mojej mytológii súkromnej. Spomienky sa neskôr podpísali na mojej náklonnosti roz-

CZESŁAW MIŁOSZ

Rodná Európa

deľovať miesta, kde som sa ocitol, na lepšie a horšie: lepšie sú tie, kde je mnoho vtákov. Náhdera jari a leta je tam vlastne odmenou za dlhú zimu. Sneh napadne v novembri alebo v decembri a roztopí sa až s príchodom apríla.

Písal sa rok 1911. Farnosť mala dva kostoly. Do toho bližšieho, dreveného, sa jazdilo alebo pešo dochádzalo na sväté omše. V tom druhom, postavenom v barokovom štýle (barok sa tu dostal vďaka jezuitom) a vzdialenom šesť kilometrov, boli uložené matričné knihy. Názov centra tej farnosti sa ťažko vyslovuje a moja znalosť starých indoeurópskych jazykov mi nestačí na to, aby som uhadol, čo presne znamená. Tam som bol pokrstený a prijatý do Rímskokatolíckej cirkvi. Zápisom do matričnej knihy pribudol nový poddaný ruského cára.

CESTA DO ÁZIE

Podľa názoru mnohých mojich súčasníkov sa industrializácia Ruska datuje od revolúcie - čo je však značne prehnané tvrdenie. Počas celého 19. storočia prechovávala Európa náležitý rešpekt voči ruskej armáde. Na to sa však už zabúda. A na udržanie najväčšej armády na svete bolo treba mať zbrojovky a výzbroj to bola podľa vtedajších požiadaviek dobrá. Starosti vládcov o rozmach štátu sa netýkali úrovne života obyvateľstva, a tak vynikajúca artiléria prechádzala často dedinkami, ktorých obyvateľstvo nevedelo nič o civilizácii. To sa však v čase, keď som sa zoznamoval s predmetmi na úrovni podlahy, už dobrých desať rokov premieňalo a bola to zmena prudká, pripomínajúca intenzitou podobný rozmach v Amerike. Vznikali nové železničné trate, cesty i priemyselné závody. Na poliach sa už objavovali prvé poľnohospodárske stroje (väčšinou s nápisom „McCormick, Chicago“). Rusko sa stalo najväčším knižným trhom na zemi. Francúzski, americkí či anglickí autori dostávali za svoje preklady do ruštiny väčšie honoráre, než za

preklady do iných jazykov. Načim spomenúť popularitu literatúry, ktorá oslavovala energiu a dobývanie: W. Whitman, anglosaské dobrodružné romány pre mládež, R. Kipling, či neskôr J. London... Približne z tejto doby pochádza aj ruský kult amerikanizmu. Vôbec nie je isté, či by Rusko malo menšiu priemyselnú silu, než má dnes, keby nebola prebehla revolúcia - s touto výhradou, že akékoľvek „keby“ stráca v tomto prípade zmysel. (...)

V cárskom Rusku sa pre technikov a priemyselníkov otváralo ob-

Aljaškou či juhom Kanady a pre môjho otca oplývala romantickým pôvabom. Nestaral sa o zárobok, ale o prežívanie života - čo dokázal vo svojich výpočtoch konštrukcií mostov, v čo najdlhších putovaniach napríklad po rieke Jenisej, či sobími a psími záprahmi pri ústí tejto obrovskej rieky do oceánu. K tomu sa pripájala i jeho poľovnícka vášeň. Bol výborným strelcom a tu si nemohol sťažovať na nedostatok terénu. V Sajanských horách lovil jelene, na divoké husi poľoval v tundre za polárnym kruhom. Žil svoj sen o využití tohto kraja. Sibír, ktorá kedysi

ganda odsúdila túto etapu na nebytie, pretože rozvoj priemyslu a rýchly nárast produkcie nezodpovedali téze, že všetko sa začalo až po roku 1917, akoby to mal byť prvý deň stvorenia. Ale belle époque Európy s jej divokou podnikavosťou, pochabými zábavami, koloniálnym vykorisťovaním, kozmopolitizmom a horúčkou prístavných miest určila i tempo v cárskom Rusku a nebolo ľahké utíšiť v sebe vyvstávajúcu otázku, ako by vyzeral taký hospodársky systém, ak by sa rozprestieral od Atlantiku až po Aljašku.

VOJNA

Mnoho rokov po druhej svetovej vojne, keď boli Hitler i Mussolini už iba bleďým prizrakom, som sa ocitol na plážach ostrova Oléron na brehu Francúzska, južne od Bordeaux. Keď nastal odliv, z oceána sa vynorili železné zvyšky vraku uviaznutého v piesku. Práca vody vymlela okolo zhrdzavených trámov priehlbiny, z ktorých sa vytvorili malé jazierka, vhodné na plavecké cvičenia môjho syna. Mysleli sme, že vrak tu kotví ešte z čias vylodenia anglo-amerických vojsk. No ukázalo sa, že je omnoho starší. Uviazla tu loď pod uruguajskou vlajkou prevážajúca meď pre francúzsku armádu, keď ešte bojovala s nemeckým cisárom Wilhelmom II. Trvácnosť vecí a pomítnosť ľudí ma vždy privádzala do údivu. Dotýkam sa paluby lode obrastenej mušľami a chaluhami a stále sa ešte nemôžem zmieriť s myšlienkou, že obe svetové vojny sú už také nereálne ako vojny púnske.

Moje prvé uvedoméle spomienky sa spájajú s vojnou. Keď som vystrčil hlavu spod peleríny starej mamy, zdesil som sa: ryčanie hnaného dobytky, panika, husté kúdoly prachu na ceste, tmavnúci horizont, blesky a hromobitie... Zaútočili Nemci. Cárske vojská sa stiahli z Litvy a spolu s nimi davu utečencov.

Z toho istého roku 1914 pochádza aj scéna, ktorá sa mi hlboko vryla do pamäti. Iskrivé slnko, trávnik, sedím na lavičke s mladým kozákom, ktorý je čierny, vypasovaný a veľmi sa mi páči... Na prsiach má prekrížené pásy s nábojmi. Jeden z nich otvoril a z nábojnice vysype na lavičku zrníčka prachu. A vtedy došlo k tragédii. Milujem bieleho baránka. A odrazu ho kozáci nahánajú v húštin, zahatajú mu cestu. Chcú ho zarezať. Vtom sa zdvihne môj milovaný kozák a beží im na pomoc. Môj zúfalý krik, nemožnosť znieť už nezvratiteľné nešťastie: prvý protest proti nutnosti. Práve v tom čase vznikajú cintoríny, ktoré sa stanú neskôr obľúbeným miestom hier všetkých mojich rovesníkov - kamenné kríže nad starostlivo pestovanými kvetmi alebo kríže drevené, strácajúce sa v húštinave malín a černíc, s priezviskami Schultz, Müller, Hildebrand. Len o nemeckých padlých sa bude starať čias ruka. No na cárskych žoldnierov si nespomenie nik.

V priebehu môjho raného detstva sa rieky, mestečka i celá krajina menili s veľkou rýchlosťou. Otec, ktorého povolali do armády, staval cesty a mosty pre ruskú armádu. Od-

pohltila toľkých našich príbuzných, preňho nebola krajinou vyhnancom. Do hrubých zošitov orámovaných čiernym voskovým plátnom si zapisoval verše - oslavné hymny na prírodu. Mal isté literárne nadanie.

Divočina však nie je vždy romantická. Jedno z otcových rozprávání mi utkvelo v pamäti a často som sa potom k nemu vracal. Po niekoľkých desiatkach kilometrov mrazivej tajgy napokon pútnici zbadali, ako z komína stúpa dym. V chatrči bolo horúco ako v saune. Sedel tam chlap v bielej košeli. Keď k nemu pristúpili bližšie, otec si na nej všimol husté červené bodky. Eto ničeve - klopý! Povedal mužik, prítlačil palec na košelu a rozpučil ďalšiu plošticu. Akoby s podobným pokojom strhla hádka, objavil sa zvyčajne odborník a diskretné z boku ponúkal transakciu: Daj pjat' rublej, ja jevo zarezu.

Lenže Rusko bolo rozľahlé, človek nenarážal na každom kroku na človeka a ten, kto v ňom našiel záľubenie, sa neskôr musel cítiť zle v krajinách síce civilizovanejších, no husto obývaných a tesných. To sa prihodilo i môjmu otcovi. Keď už neskôr žil v Poľsku, stále si sťažoval na nedostatok priestoru, na malosť všetkého navôkol a na marazmus. Samozrejme, že cárska vláda nepočítala peniaze, ktoré vydávala na realizáciu inžinierskych prác. Každodenné starosti utrápili môjho otca až tak, že napokon opäť emigroval do krajiny, o ktorej sa nazdával, že poskytne rovnaké možnosti ako ázijské Rusko - do Brazílie. Táto dosť utopistická výprava skončila neúspechom a návratom. Zdá sa, že najmä z psychických dôvodov: taký široký dych ako na východe už otec nenašiel nikdy.

Aké bolo Ruské cárstvo vo svojej poslednej fáze, nemôžem vedieť a tento obraz si iba skladám z ústneho podania rôznych osôb. Len tu a tam sa mi vynárajú útržky vlastných dojmov (fúzy, uniformy) a sám pre seba si ich vykladám nanovo. Revolučná propa-

Môj otec nemal žiadne nadanie na budovanie kariéry, ani na vysoký zárobok. Jednoducho mu chýbala zbraň potrebná na zápas s ľuďmi a okrem toho mu každá intriga či taktika, aby človek dosiahol svoje osobné ciele, pripadala ako čosi veľmi nečestné. Ak natrafil na podvod či chytráctvo, sám radšej vystúpil z hry a šiel si hľadať prácu inde. Naopak, boj s nepriazňami prírody ho fascinoval a opájal, pretože to bolo nesmierne dobrodružstvo. Vyrástol na knihách Thomasa Mayne Reida a Fredericka Marryata, veľmi populárnych v súdobom Rusku. Divoká Sibír v ničom nezaostávala za

prevádzali sme ho do zóny pri fronte, žili kočovníckym životom a nikde sme nezostali dlhšie než na pár mesiacov. Často bol naším domovom krytý voz, občas i vojenský ešelon so samovarom na podlahe, ktorý sa často prevrhol, keď sa vlak dal náhle do pohybu. Takýto deficit stáleho domova, akýsi podvedomý pocit, že všetko je provizórne, sa stáva - aspoň ako sa nazdávam - časťou rovnice tvorenej v dospelom veku a môže sa stať dôvodom k pohrdaniu štátmi či spoločenskými zriadeniami. Akoby sa dejiny zmenili na plynúcu riekku, na akúsi transpozíciu putovania.

Udieral do mňa chaos mámychých a pestrofarebných obrázkov: delá najrôznejších tvarov, pušky, stany, lokomotívy (jedna z nich mi pripomínala obrovský zelený hmyz a ešte dlho prebývala v mojich snoch a predstavách), námorníci prepásaní krátkymi nožíkmi narážajúcimi do stehien, Kirgizi v kaftanoch až po zem, Číňania s vrkočmi. Pri akejsi stanici som sa uprene díval na lietadlo: kmitanie plátenných plôch a laniek. Aj všetky hry, ktoré som dostával do daru, boli s tematikou krížových vojen. Na všetkých mojich detských kresbách bežali do útoku žoldnieri a vybuchovali strely.

Keďže som okolo seba neustále počúval ruštinu, začal som po rusky rozprávať i ja, neuvedomujúc si, že som už dvojazyčný a že inak pohybujem ústami, keď sa obraciam k svojim blízkym či k cudzím ľuďom. Znalosť ruštiny mi potom zostala na

celý život a nikdy som sa ju nemusel učiť. Prízvuk i význam slov náhle vyskakovali z uzavretého skladiska pamäti.

V jednej obci, kde sme zostali na dlhšie, sa prejavilo moje poslanie v súlade s duchom úradníckej triedy, pre ktorú som bol predurčený. S kamarátom Pavluškom, synom bradatého starca Abrama (biblického Abraháma som si už nikdy potom nepredstavoval inak), sme sa zakrádali do izieb, kde ľudia v uniformách s výložkami čosi zapisovali a rátili na počítadlách. Tam sme sa usadili pri voľnom stole a ja som rázne zvolal: „Pavluška, davaj bumagu!“ So zvráteným obočím som načmáral čosi, čo malo byť mojím podpisom - pohyb ceruzky ma naplňal pocitom moci - a potom som podal papier Pavluškovi, aby si aj on zaúradoval.

Krátko po týchto návštevách na vojenskom úrade mi navliekli na rukáv červenú pásku. Na konci zimy 1916-1917 cár abdikoval. Bol som veľmi pyšný, že moja páska má krajšiu farbu, než pásky ostatných detí. Dozvedel som sa, že takáto šarlátová farba je zároveň i poľskou a národnou farbou. (...)

Príliv obmýval vrak uruguajskej lode na brehoch Oléronu aj vtedy, keď yperit na flanderských poliach rozkladal ľudské telá a keď padali kráľovské tróny, mocnárstva, keď som prežíval svoj život plný nádeje i porážok, keď sa stavali plynové komory a strážne veže koncentračných táborov. V šumení oceánu zaznievajú vždy

tóny ničoty. Lepšie je pokúsiť sa aspoň zachytiť malý ľudský čas.

DESAŤ DNÍ, KTORÉ OTRIASLI SVETOM

Veľkopanský palác stál v parku zvažujúcim sa až k Volge. Brezová aleja viedla do mesta Rževa vzdialeného asi pol druhu versty. V suteréne paláca boli umiestnené armádne kuchyne, prostriedok obývala rodina majiteľa, v izbách na podkroví sme bývali my, „beženci“. Mojimi obľúbenými priateľmi boli ruskí vojaci. Ich ryšavé brady milo štekli, mäkké ako opička, ktorú mi ušili z franforcov starej látky. Asistoval som im, keď sa posilňovali dole v kuchyni a jeden z bradáčov si ma bral na kolená. Dali mi do ruky lyžicu a poručili mi jesť. Považoval som tú činnosť za nudnú povinnosť, ktorú nevedno prečo musím splniť, aby som mohol zostať s nimi. Potom som vyšiel hore a podstúpil obrad dlhého obeda, keď som do seba napchal obsah všetkých tanierov, ktoré mi predložila mama - nie však pre svoju pažravosť, ale z poslušnosti. Napokon som sa stal mučeníkom asketizmu naruby, podobajúci sa ženám oddávajúcim sa rozkošiam zo zbožných dôvodov. Ťažkom som ochorel na rozšírenie žalúdka, čo nebolo, keď sa na to dívam dnes, veľmi vhodné pred veľkými udalosťami, ktoré mali nastať.

S majiteľmi paláca som sa ne-

spriatelil a neprenikol som do ich izieb. Bola to tajomná a nedostupná doména. Výnimkou bola len dobrá starenka, ktorá ma k sebe brávala cez dlhú chodbu zapratanú kuframi. Voňalo tam kadidlo, na svetle sa trblietali zlatenia ikon a na červeno svietili olejové lampičky s plávajúcimi knôtmami.

Okrem toho som miloval, tuším, Lenu. Mohol som ju len obdivovať z diaľky. Bola to asi dvannásťročná osôbka. Hrdá a pyšná. Každý deň zachádzal pred chodbu povoz s kočičom na kozlíku, ktorý ju odvážal do školy v Rževe. Stával som vtedy obďaleč, prehltnal sliny a zadumane sa díval na jej šiju klenúcu sa nad námorníckym golierom. „Tvoj krk je sťa veža Dávidova vybudovaná s obrannými múrikmi. Na tisíc štítov visí z nej, veľké to štíty junákov...“ - mohol som povedať, hoci som mlčal. Neprekázalo mi, že objekt môjho obdivu mal pehy a uhry. To všetko bolo nejasné. Okolo seba som neustále počul: „Lenin, Lenin,“ a ten zvuk neznamenal nič. Spájal sa mi však so šijou. A tak podivne sa v mojej predstavivosti prepojil Lenin s Lenou.

„Desať dní“ som prežil nasledovne: ležal som na posteli, otvoril oči a uvidel pred sebou jedného zo svojich bradatých priateľov. Jeho vojenská blúza bola husto postriekaná krvou. Správal sa inak, než zvyčajne. Opýtal sa

ma akýmsi basovým šepotom akoby mal naponáhlo, kde sú moji rodičia. Potom zmizol a nato pribehli rodičia volajúc, či som sa nevystrašil. „Serjoža zarezal kohúta,“ - odpovedal som, prevrátil sa na druhý bok a zaspal.

Definície slobody sú rôzne. Jedna z nich hlása, že sloboda je možnosť piť neobmedzené množstvo vodky. Rževskí vojaci neodrazili útok na miestnu továrňu na výrobu alkoholu. Špiritus potom tiekol prúdmi a obyvatelia mesta, ktorí neznesli pohľad na také plytvanie, si líhali na zem a pili z rozliatych stružiek. Serjoža sa zúčastnil onej pijanskej bitky a dôkladne zarezal nie kohúta, ale svojho kumpána, takže ho ostatní naháňali, aby s ním urobili to isté. Vybehol až k nám na pôjd a hľadal úkryt. Myslím, že moji rodičia ho aj kdesi ukryli, čo bolo taktne.

Ľudia sa dajú deliť. Nie je ne-dôležité rozdeľovať ich na tých, čo Rusko poznajú a na tých, ktorým je Rusko neznáme. Lebo práve u týchto dvoch skupín sa líši ich dôverný, neraz ťažko definovateľný prístup k rôznym životným javom. Tá známosť nemusí byť vedomá. Je až podivuhodné, koľko aury z akejsi zeme môže preniknúť do dieťaťa. Silnejší než myšlienka je obraz, napríklad suché lístie na cestičkách, súmrak či ťažké nebo. V parku sa hvízdanim privolávali revolučné patroly. Volga bola z čierneho olova. Navždy som si odniesol v sebe pocit utajenej hrôzy, nezrozumiteľných dialógov vedených šepotom či len žmurknutím oka. Palác s rezignáciou očakával vyvraždenie všetkých jeho obyvateľov, čoho by zrejme neboli ušetrení ani jeho náhodní obyvatelia - utečenci. Ovzdušie zhustlo od strachu. Navždy sa do mňa uložili kupoly cerkvi na pozadí sinavo-červeného neba s krdľami krúžiacich kaviiek, dlažba Rževa, na ktorej prechádzajúci voz zanechal prúžok semienok z rozprávanej vrecy, deti v ušiankach púšťajúce si s krikom šarkana. Z bližšie neznámych príčin, pravdepodobne kvôli sťahovaniu otcovej kancelárie alebo kvôli bezpečnosti, sme sa zanedlho ocitli opäť na ceste. Ubytovali sme sa v Dorpate, v západných končinách bývalého cárstva. Drevené schody činžiaka boli chatrné, nádvorie smutné... Okolo mňa neustále klokotali rozhovory o hlade. Chýbal cukor i mäso... Mali sme len sacharín, zemiaky a chlieb, v ktorom bolo viac pilín než múky. V noci ma prebudilo búchanie na dvere, kroky a hrubé hlasy. Postavy v krátkych kožených kabátoch a vysokých čižmách v svetle dymiacej petrolejky vysypali na podlahu obsah skriň i zásuviek. Môj otec bol špecialista, mal to potvrdené aj od robotníckej rady podniku, a teda nefiguroval na zozname podozrivých. Domové prehliadky však boli zrejme v celom meste rutinou. Zdesenie na tvárach žien, krik brata v kolíske, celé to úbohé sanktuárium či skrýša rodiny prevrátená hore nohami - to všetko nie je dobré pre detské srdce...

Jeho Imperátorské Veličenstvo ruský cár Mikuláš II. so synom

Z polštiny preložila
Katarína Džunková

1000. výročie osláv príchodu vierozvestov sv. Cyrila a Metoda na naše územie bolo roku 1863 oslávené vznikom Matice Slovenskej a mnohými ďalšími kultúrno - spoločensko - literárnymi podujatiami, ku ktorým prispelo i vydanie diela Jána Hollého Spisy básnické.

Vydavateľom diela bol slovenský národný buditeľ, katolícky kňaz, vydavateľ, spisovateľ, zveľaďovateľ a ochranca kultúrnych pamiatok, JOZEF KAROL VIKTORIN (nar. v Zavare 1822 - zomrel v Budíne 1874).

Túto skutočnosť sám uvádza na prvých stranách knihy: Pamiatke 1000 ročnej slávnosti blahonosného príchodu Cyrilla a Metoda do krajín slovenských roku 1863 odbavovanej posväcuje vydavateľ.

V I. prvej kapitole si môžeme prečítať Hollého životopis. Tu popisuje Viktorin aj svoju návštevu u Jána Hollého z jesene 1847:

„V posledných rokoch života, aspoň z jesene 1847, keď som ho navštívil, bol už celkom oslepnutý. V malej, tmavej, chatrným náradím zaopatrenej izbič v posteli chudobnou perinkou zakrytého, osamoteného našiel som velebného starečka. Tvár jeho patrne vyjasnila sa, keď som mu hlbokú polonu, jakožto slávnému patriarchovi slovenskému, i v mene iných Slovákov vyrídil, a o najnovjších literárnych

Pomník Jána Hollého na Dobrej Vode

pohyboch slovenských, o ktorých len čiastočnú vedomosť mal, vypravoval. Nevie, zdaliž náhodou alebo zvestovaním radostných zpráv tehndejšieho literárneho života slovenského spôsobeno, dosť na tom: lámanie údiv jeho na ten čas prestalo, a on bol v stave postel' opustiť a so mnou sem i tam prechádzať sa po izbe svojej. Celý deň som uňhoztrávil., a keď som sa pod večer domov odobieral, daroval mi niekoľko spisov básní českých, menovite básne Šnaidrove...“ (1)

V II. časti diela nesúcej názov Hollého

„PAMIAATKE

TISÍCROČNEJ SLAVNOSTI

BLAHONOSNÉHO PRÍCHODU

CYRILLA A METHODA

DO KRAJÍN SLOVENSKÝCH.

ROKU 1863. ODBAVOVANEJ

Pred 150 rokmi boli vydané Hollého Spisy básnické

na počesť 1000. výročia príchodu
sv. Cyrila a Metoda

Ján Hollý.

pomník popisuje Viktorin organizačné práce pri zabezpečovaní pomníka Jánovi Hollému, ktoré začali a prišli 1850. Slávnostné odhalenie pomníka sa konalo na Dobrej vode 11. mája 1854 za účasti slovenských národovcov oboch konfesií. Výsledok - príprava pomníka, financovaného z celonárodnej zbierky - sa stal symbolom zjednotenia národovcov, o čom svedčia aj verše Ľudovíta Štúra, ktoré boli spie-

vané pri Hollého hrobe.

V III. časti diela je zverejnený prehľad Hollého spisov, ktorý spracoval Jozef Karol Viktorin.

Vo vlastnom obsahu Spisov básnických, od strany 3 po stranu 60 je zverejnená báseň v 12 spevoch, Svätopluk. V ďalších častiach diela si prečítame Cyrillo - Methodiádu skladajúcu sa zo 6 spevov, báseň Sláv, Selanky, Žalo-

J. K. Viktorin, katolícky kňaz, spisovateľ, vydavateľ Hollého Spisov básnických a matičný dejateľ

spevy, a ďalšie Hollého básne zaradené do kapitoly Básne rozmanité.

Toto dielo si zasluhuje našu pozornosť nielen z literárneho, ale aj z historického hľadiska. Je oslavou dvoch veľkých synov nášho národa - Jozefa Karola Viktorina, ktorý dielo vydal popri svojich ďalších aktivitách, medzi ktoré patrila i práca vo výbore Matice slovenskej, kde bol pokladníkom, a takisto spoznávame život a dielo básnika, kňaza, národného buditeľa Jána Hollého.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

1. Hollého život. In.: Viktorin, J.K.: Spisy básnické, Pešť 1863.

2. Rusnáková, H.: Búrlivý život J. K. Viktorina, MS Nové Zámky, 2011. („Čítateľ priateľ kněze Jana Hollého již delší čas o to se snažili, aby v Pánu zesnulém pěvci tomu národnímu pomník postaven byl v Dobré Vodě, městečku hornonitranské stolice, kdežto pohřben jest. Sestavil se tedy výbor pro vystavení pomníku Janu Hollému, kterýžto jak Slovenské noviny oznamují, nyní od c. kr. místodržitelství také již potvrzen jest. Členové výboru jsou pp.: Dr. Ondřej Radlinský, redaktor vestníka vlády zemské, spolusprávce výboru; Jan Palárik redaktor „Katolíckych Novín,“ kaplan Terezijský v Pešti, a Jan Zimány, lékař v Pešti. Od nich podepsáno jest znení, s nemžto láskavému účasenství vyzývají a žádají, aby sbírky pro jmenovaný pomník již učiněny, aneb pak liby ještě i nyní někteří z národovců slovenských peněžitými příspěvky k tomuto národnímu podniknutí chtěli nápomocní býti - aby příspěvky takové nejdéle do konce měsíce července července t. r. Výboru zaslali sobě neobtěžovali, a sice do pevnosti Budína (do čísla 55 v Panské ulici) k správci výboru, k panu Dr. Ondřejovi Radlinskému.

Kto by výboru nějaké osobní náhledy chtěl sdělit, ten ať dopis svůj zašle k zapisovateli výboru, k panu J. K. Viktorinovi, do Starého Budína.“ (In.: LUMÍR, Beletristický Týdeník, 1853, s. 644.)

V týchto dňoch Ústav pamäti národa vydal v edícii *Memóare obsiahlu a pozoruhodnú publikáciu: Rudolf KOMANDERA, Denník 1945-1947, (ÚPN, Bratislava 2012, 680 strán). Ide o osobný denník mladého vysokoškolského emigranta, ktorý edične spracoval, vysvetľujúcimi poznámkami doplnil a odbornú úvodnú štúdiu k nemu napísal Dr. Ján Bobák.*

Denník je bohatým prínosom do relatívne chudobnej literatúry o činnosti mladej a národne orientovanej slovenskej generácie v povojnovom období. Podáva nové a autentické informácie o aktívnej skupine mladých nadšencov, ktorí na začiatku roka 1945 odišli na Západ, kde založili prvú slovenskú zahraničnú odbojovú organizáciu, Slovenský revolučný odboj (SRO). Hlavným cieľom ich úsilia bolo vytvorenie vhodných podmienok pre obnovenie Slovenskej republiky. Chceli to dosiahnuť predovšetkým informačnou činnosťou, aby ako hovorcovia národa v slobodnom svete oboznamovali cudzinu so skutočnosťami, o ktorých národ doma hovoriť nemohol a nesmel. Súčasne chceli vybudovať širokú sieť spolupracovníkov na Slovensku, s ktorými by udržiavali pravidelné spojenie a navzájom koordinovali svoju činnosť.

V situácii, aká po vojne v stredo-európskom priestore nastala, ich plány boli viac romantické než realistické a ich uskutočnenie narážalo na veľké prekážky. To však nijako neschladilo ich mladický idealizmus. Personifikáciou tohto nadšeného podujatia, s mnohými hrdinskými i tragickými prvkami, bol mladý vysokoškolský Rudolf Komandera (1921-1953), ktorý si o týchto aktivitách a svojich osobných zážitkoch robil denníkové záznamy. Jeho denník, ktorý dôsledne registruje formovanie prvého organizovaného hnutia za obnovenie slovenskej štátnosti, sa zachoval a zásluhou Dr. J. Bobáka je dnes prístupný slovenskej verejnosti.

Autor denníka Rudolf Komandera bol počas trvania II. svetovej vojny poslucháčom Vysokej školy technickej v Bratislave. Popri štúdiu sa aktivizoval aj v mládežníckom hnutí a absolvoval Vyššiu vodcovskú školu Hlinkovej mládeže. Po roku 1943, keď už bolo jasné, že Nemecko vojnu nevyhrá a že pakt Beneša so Stalinom (Česko-slovensko-sovietska zmluva o priateľstve a vzájomnej pomoci) znamená zánik Slovenskej a obnovenie Česko-slovenskej republiky, títo mladí akademici začali robiť prípravu na ilegálnu činnosť, prípadne zahraničný odboj. V rámci týchto príprav Rudolf Komandera ako šikovný kreslič začal v auguste 1944 pracovať na VIII. odbore Ministerstva národnej obrany na tzv. falšovateľskom oddelení. Špecializoval sa hlavne na prípravu falšovaných osobných preukazov, čo potom úspešne uplatňoval v emigrácii.

V apríli 1945, pred blížiacim sa frontom, ktorý sa pod náporom sovietskej jarnej ofenzívy približoval k Bratislave, mnohí absolventi Vyššej vodcovskej školy formálne „evakovali do Rakúska“. Predpokladali, že pôjde iba o dočasný odchod. V skutočnosti bola to však jednosmerná cesta do emigrácie, z ktorej sa už viacerí z nich domov nevrátili.

Vedúcou osobnosťou tejto skupiny bol neobyčajne agilný mládež-

nický pracovník a organizátor, Dr. Ladislav Jankovič. Bol známou a rešpektovanou postavou slovenského vysokoškolského prostredia v rokoch 1939-1945. Osvedčil sa ako generálny tajomník Ústredia slovenského katolíckeho študentstva a akademického spolku Moyses a vedúci funkcionár slovenského katolíckeho skautingu. Skautského ducha a skautské metódy preniesol aj do organizovania a vedenia Hlinkovej mládeže. Pred odchodom do zahraničia mladí aktivisti pod Jankovičovým vedením založili tzv. Slovenskú tajnú ochranu (STO). Jedna časť členov tejto organizácie mala ostať na Slovensku a druhá mala pracovať v zahraničí.

Ale udalosti sa nevyvíjali podľa pôvodného plánu. Kým zahraniční členovia STO prejavovali živú aktivitu, domáca časť organizácie ostávala nečinná. Dr. Jankovič sa preto rozhodol oživiť a reaktivizovať ilegálnych spolupracovníkov na Slovensku, prípadne vytvoriť novú sieť. A v tomto podujatí zohral Rudolf Komandera zohral kľúčovú úlohu.

Rudolf Komandera v denníku, ktorý si začal písať v auguste 1945 pravidelne zaznamenával nielen kde bol a s kým sa stretával, ale aj svoje osobné myšlienky, dojmy a pozorovania. Ako šikovný kreslič občas spetroval svoje denníky jednoduchými kresbami. Zanechal takto po sebe dôkladnú kroniku činnosti prvej slovenskej skutočne politickej emigrácie, ktorá predstavuje prvý a najdôveryhodnejší prameň o začiatkoch úsilia o obnovenie slovenskej štátnosti. Denník nosil všade so sebou, iba keď odchádzal ako kuriér na Slovensko, nechával ho v úschove u svojich priateľov v Rakúsku.

V rámci činnosti Slovenského revolučného odboja Rudolf Komandera konal viaceré dôležité poslanca. Najdôležitejšia bola však jeho úloha ako spoľahlivého kuriéra. V tejto funkcii navštevoval jednotlivcov a skupiny slovenských emigrantov v Rakúsku a v bavorskej časti Nemecka. V októbri 1946 prekonal fyzicky namáhavú a náročnú cestu cez Alpy do Talianska, kde navštívil slovenského vyslanca pri Sv. Stolici Karola Sidora. V lete 1946 vykonal svoju prvú ilegálnu cestu na Slovensko. Pri druhej ceste na Slovensko, júli-auguste 1947, bol zatknutý.

Podrobný rozbor denníka by si vyžadovala dlhšia analýza než to rámec recenzie dovoľuje a - okrem toho - by pripravil čitateľa o mnohé dojemné a prekvapivé momenty, ktoré možno pri pokojnom čítaní v denníku nájsť. Nachádzajú sa v ňom totiž nielen suché a faktické záznamy všedných a mimoriadnych udalostí, ale aj pekné reflektívne úvahy, bystré pozorovania a pod. Hneď na začiatku autor podrobne opisuje prvé dni priebehu povstania v Liptovskom Sv. Mikuláši, ako tieto udalosti na vlastné oči videl a vnímal. Jeho opis je v mnohom ohľadom v rozpore s doterajšími opismi týchto pohnutých dní (s. 85-100). Inou zaujímavou vložkou je Strmeňov neznámy preklad slávnej básne E.A. Poe-a, *The Raven* (Havran) (s. 468-471).

Počas jeho druhej ilegálnej návštevy Slovenska - 17. augusta 1947 - sa Rudolf Komandera stal obeťou zrady a bol zaistený orgánmi Štátnej bezpečnosti. Pre-

zradil ho plk. Eugen Janeček, o ktorom si v zahraničí mysleli spolupracuje s nimi, ale ktorý v skutočnosti bol spolupracovníkom ŠtB. Po zaistení nasledovali týždne a mesiace vypočúvania, trýznenia a psychologického nátlaku. Komunistom sa podarilo odhaliť celú sieť skutočných i domnelých „sprisahancov proti štátu“. De-

FRANTIŠEK VNUK

Denník Rudolfa Komandera

siatky ľudí podozrelých z „úkladov proti štátu“ bolo zaistených a vystavených krutým vyšetrovacím metódam orgánov ŠtB. Tragickým výsledkom bol monsterproces so skupinou Komandera a spol., kde bolo obžalovaných 73 osôb a neskôr k nim pridali ďalších 12 osôb. Rozsudok bol vynešený 12. januára 1950 a v ňom Rudolf Komandera bol odsúdený na 26 rokov väzenia. Zomrel v leopoldovskej väznici v roku 1943 na následky trýznenia a útrap. Skutočný mučeník za ideu, ktorej zasvätil svoj život.

Osobnosť Rudolfa Komandera priťahovala pozornosť viacerých publicistov a historikov a literatúra o ňom je relatívne bohatá. Jej kvalita je však veľmi problematická. Autori, ktorí sa venovali tejto problematike, sa opierali prevažne iba o súdne konanie, vypočúvanie policajnými orgánmi a svedecké výpovede, ktoré boli doslova vytĺčené vyšetrovateľmi ŠtB. Okrem toho títo autori boli voči Komanderovi zaujatí z politických alebo ideologických dôvodov. Mladší autori - bohužiaľ - nekriticky preberajú tieto jednostranné svedectvá. Veľkou zásluhou J. Bobáka je, že opravuje tieto skreslené a ideologicky podfarbené pohľady a názory autorov ako Jablonický, Varinský, Vondrášek, Barnovský, Hejl, Kaplan a im podobní. S rovnakou odvahou odhaľuje aj trpkú pravdu o niektorých Komanderových priateľoch a spoločníkoch, ktorí v svojich spomienkach sa stavajú do pózy hrdinov, akými nikdy neboli a

subjektívne okrášľujú svoje zásluhy, niekedy len preto, aby zakryli svoju nečinnosť. Na základe dôkladného štúdia Komanderovo osobného denníka a archívnych dokumentov v Slovenskom národnom archíve i v Ústave pamäti národa sa Dr. Bobákovi podarilo oddeliť plevy od zrna, vykresliť Komandera, ako skutočne vyzeral a zre-

súdili na smrť za velezradu (29. júna 1916): „Self-government is our right, a thing born in us at birth, a thing no more to be doled to us, or withheld from us by another people than the right to life itself, than the right to feel the sun, or smell the flowers, or to love our kind“. (Samostatnosť je našim právom, je to vec, ktorá je nám vrodenná, vec, ktorú nám nikto nemôže namerať, ani zakázať, práve tak ako nám nemožno odoprieť právo na život, právo na dar slnka, alebo vôňu kvetov, alebo lásku voči svojim). A toto je epitaf aj na hroby všetkých tých neospievajúcich hrdinov, ktorí - podobne ako Rudolf Komandera - pracovali, bojovali, trpeli a umierali za obnovenie štátnej samostatnosti.

Bobákova úvodná štúdia sa opiera predovšetkým o Komanderovo osobný denník, ktorý možno právom označiť za najdôveryhodnejší prameň, najmä pokiaľ ide o dátumy, miesta činov a identifikovanie osôb, s ktorými Komandera prichádzal do styku. Podarilo sa mu oddeliť plevy od zrna, vykresliť Komandera, ako skutočne vyzeral a zrekonštruovať udalosti „wie es eigentlich geschehen“.

konštruovať udalosti „wie es eigentlich geschehen“.

Dvadsaťte výročie obnovenia štátnej samostatnosti je vhodnou príležitosťou, aby sme sa pozreli na našu nedávnú minulosť a po viac než polstoročnom odstupe sa s úctou poklonili tým, čo odmietli zmieriť sa s násilným zánikom Slovenskej republiky. Írsky patriot Roger Casement, popravený britskými utláčateľmi, povedal sudcom, ktorí ho od-

Myslím si však, že by bolo vhodné a užitočné do úvodu zakomponovať aj krátke biografické údaje o Komanderovi (ktoré sú roztratené v poznámkach pod čiarou): kde sa narodil, kde študoval, kedy odišiel do emigrácie, kedy bol zatknutý, kedy sa konal súd, jeho odsúdenie a smrť vo väzení.

Kresba: Andrej Mišanek

Nedávno som dočítal knihu Vežiak od R. M. Sterna. Symbolmi moci a dokonalosti USA majú byť mrakodrapy. Chcel v nej ukázať, že budova má svoj vlastný charakter, závislý na charaktere ľudí. Podfuky, intrigy, ignorovanie základných bezpečnostných opatrení ako obeť jedinému bohu - zisku. Hoci dielo napísal pred viac ako 40 rokmi, pripomenulo mi „budovu nášho ekonomického systému“, ale vlastne aj celej EÚ a aj USA. Aby som mohol lepšie urobiť analógiu, v krátkosti uvediem podstatu, ktorá mi zostala v pamäti a pripomenula, čo sa deje dnes v ekonomickom živote krajín.

Došlo k výbuchu. - to bolo jasné. Škody na hlavných transformátoroch boli značné. Počítače veľmi pomohli pri rekonštrukcii príčiny požiaru. Ja som ich začal vnímať ako makroekonomickú databázu ekonomiky. Pre vysvetlenie výbuchu chýbali fakty. No postupne sa zistili. To dovoľuje aj dobre organizovaná databáza ekonomiky. Hoci úder neovládanej energie trval iba niekoľko mikrosekúnd, ten čas stačil na vznik katastrofy. Drôty sa roztavili a zapálili izoláciu. Elektrický tok sa prerušil a žiadne zariadenia, ani záchranné, nefungovali. Aj „káble ekonomických tokov“ ekonomiky USA roku 2006 zhoreli. Hovorí o tom memorandum známej EuroGroup - skupiny ekonómov, ktorá už dlho ukazuje alternatívne riešenia. V kritickom momente skraty vrhli rozpálené elektrické iskry na obloženie stien, na zvukovú a tepelnú izoláciu - všetko odolné voči teplu, žiaľ, nie celkom, ako sa ukázalo, ohňovzdorné. Veru ani v ekonomike nič nie je „ohňovzdorné“. Dobré to poznáme aj z katastrofy v Hirošime, Nagasaki či nedávno vo Fukušime. Všetko sa spálilo na popol. V budove na rôznych miestach vznikli skryté požiare, naberali silu a zúrivosť; požierali drevo, farby, závesy, koberce. Expertom pomohol počítač, aby vedeli pochopiť, čo sa a ako stalo. Stačí sa iba krátko pozrieť

Vedomostný škandál

do domácností USA, čo sa stalo v domácnostiach po vypuknutí finančnej krízy, a zistíme, že ľudia stratili domy, byty a teda tiež kríza „požrala“ podlahoviny, skrine, záclony a všetko, čo ľudia mali ako vzácnosť v dôsledku faustovských hypotekárnych úverov s rôznymi lákavými menami. Ľudia nemali „striekačky“ na uhasenie plameňa úverov. Zostali sedieť v biede na ulici.

Vežiak sveta vyzeral ako štíhla, takmer krehká vec, plná krásy a vznešenosti. Mal byť pýchou USA. Projektant ju naprojektoval tak, že v nej mohlo pracovať pätnásťtisíc ľudí a navyše prijať dvadsaťpäťtisíc návštevníkov. Jej sférou komunikácie mal byť jednoducho celý svet. Až jedného dňa, v deň otvorenia, sa zrazu objavili príkazy na zmeny v projekte. Všetky zmeny sa týkali elektrickej inštalácie. Boli podpísané, len sa nevedelo, či ich niekto aj urobil. V stavebníctve je samozrejme, že príkazy sa dávajú na papier a niekto ich podpíše. A predsa mrakodrap padol. Intrigy, lajdáctvo.

V roku 2006 som v SME publikoval článok Povrchný pohľad na vstup do eurozóny nestačí. Žiaľ, s nedbanlivým, plytkým a lajdáckym prístupom k ekonomickým údajom sa neustále stretáme. Veľmi dobre to ilustruje táto tabuľka (malá databáza), ktorá sumarizuje vybrané údaje ekonomiky SR v miliónoch eur:

BÁZICKÉ ÚDAJE O EKONOMIKE SR					
Roky					
Ukazovateľ	2006	2007	2008	2009	2010
HDP v mil. eur v b.c.	55002	61450	66932	62895	65887
HDP v mil. eur v s.c. predch.roka	53430	60773	65069	63646	65565
HDP na obyv. v eur, b. c.	10203	11386	12381	11609	12134
HDP na obyv. v eur, s.c. predch.rok	9911	11261	12036	11747	12075
Účet výrobkov a služieb					
2010					
P7 dovoz výrobkov a služieb M	54273				
P3/P4 skutočná konečná spotreba CG	51332				
P51 tvorba HFK I	14616				
P6 vývoz výrobkov X	53415				
HDP podľa definície	65089	a to sa líši od údajov v predchádzajúcej tabuľke			
Rozdiel =	798				

Pohľad na prvú časť tabuľky nás uspokojuje. V druhej časti tabuľky na účte výroby som sčítal zložky HDP, ktoré požaduje ekonomická teória. Vidíme, že hodnota HDP v roku 2010 sa v tomto štatistickom zdroji líši o 798 miliónov. Ktorá hodnota je pravdivá? Kde sa stratilo cca 800 mil. eur? Oceňuje si vláda silu nástrojov ekonomických vied, za ktoré bola daná Nobelova cena? Môže vláda dobre rozhodnúť? Ak by sme mali zlú buzolu, iste by sme neprišli ta, kde sme chceli. Tento spôsob organizácie údajov (ba hlbší) je známy od roku 1940. Dôkladne som sa s ním oboznámil v roku 1964. V neskorších rokoch som získal aj určitú praktickú zručnosť pri konštrukcii modelov komparácie na báze input-output tabuliek v EHK v Ženeve, teda na báze dobrej makroekonomického databanky. Vtedy som dospel k hlbšiemu oceneniu ich použitia, lebo nám odhalovali nový pohľad do útrob ekonomík krajín regiónu Európskej hospodárskej komisie. Ale analogický ako náš je aj stav makroekonomického databázy v krajinách EÚ. Preto som napísal aj spomenutý článok. Je známe, že spočiatku ekonometrické modely, ktoré ju majú predovšetkým využívať, mali malú predikatívnu silu. Ekonómia v praxe sa o nich neučila. Si-

tuácia sa zmenila, keď ekonómia akceptovali základné pravidlá systému národných účtov a ekonomických závislostí (a v nich skrytých príčin) a samozrejme uvemomil sa aj význam súboru predpokladov (ekonomické, nie špekulatívne správanie bánk, podnikov a iných), keď prišiel nový spôsob myslenia. Modely môžu určite pomôcť maximalizovať účinnosť množiny makroekonomických informácií, dát. Dáta musia byť isté, evidentné. V dobre organizovaných údajoch a modeloch by vlády mali hľadať riešenia, kroky hospodárskej politiky. Choroba ekonomík je vážna. Daro sa presvedčame, že sa nám ju darí liečiť. Pacienta iba napchávame aspirínom. Potrebujeme nový spôsob myslenia, potrebuje veriť poznatkom; a to nie povrchné. Ako vo Vežiaku počítače uchovali príčiny, v ekonomike uchovávajú príčiny dobre organizované databázy.

Dnes sa iba potvrdilo, že voľný trh, penechaný sám na seba, neposkytuje spoločnosti optimálny prosper. Iba vláda, organizované údaje a nástroje analýzy poskytnú správny záver a vylúčia „vznik požiaru“. Vedomosti máme. Otázne je, či sme dost' múdri, aby sme ich správne využili a využívali. Došlo k výbuchu. Už iba experti zistia štruktúralne

škody na hlavných finančných tokoch našej ekonomiky a ekonomík krajín EÚ. Hlavný kábel ekonomiky - ponuka peňazí - spôsobil požiar. Musíme však vidieť do jeho útrob hlbšie. Netrápi to zodpovedných.

Aby som ukázal, že aj teraz (nie iba v roku 1970) je „silná“ ekonomika USA v biede, pomôžem si kandidátom na prezidenta Romneyom. Ten ukázal prečo je ekonomika USA v svrabe - využívanie vylobovaných a vykorumpovaných medzier v zákonoch na rozsiahle daňové úniky, tunelovanie peňazí cez nastročené náboženské charity, privádzanie spoločnosti ku krachun a následne zrušenie pracovných miest, zašívanie peňazí do offshore účtov, podpora masívneho financovania volebnej kampane a nalievanie astronomických súm do politiky, podpora zbrojných programov, podpora veľkých firiem a monopolov, vytváranie imaginárnych investičných nástrojov, defraudácia ako bežná banková pracovná metóda - a výsledok masívna bublinová kríza. Musel by som veľmi dlho uvádzať príklady „horenia ekonomických káblov“. Uvediem iba aj v tlačí záme meno Roberta Rubina zo Citygroup, ktorého výrobky (produkty) ako subprime mortgage securities (ťažko sa dá preložiť) zničili banku tak, že potrebovala najväčšie výkupné v histórii. Totiž bežnými finančnými nástrojmi boli akcie, či obligácie. Ich zmysel bol a je zrejmy. „Finanční kúzelníci“ začali vyrábať securities - miešanie rôznych finančných nástrojov. Účtovnícke triky cez tzv. swapy pomohli Grékom splniť aj podmienky vstupu do eurozóny v roku 2001. Pred Bruselom zakryli cez fiktívny menový kurz 2,8 miliardový dlh, začo Goldman - Sachs získal províziu 600 miliónov eur, čo bolo 12% ich ročného zisku v danom roku. To sú ekonomické „nehorľavé“ steny, ktoré tiež povolili a tak sa „ekonomický“ dom dostáva na blížiaci sa spálenisko, požičajúc si pojem z Vežiaka. Ako to, že si nevedomujeme, že o kľúčových udalostiach nemáme takmer bez výnimky ani tušenia. Osobne tomuto nášmu zlyhaniu hovorím vedomostný škandál. Ignorácia, lajdáctvo, nedbalosť.

Prof. JAROSLAV HUSÁR
Kresby: Andrej Mišanek

